

Răsunetul cultural

Magazin literar și artistic

Realizat de Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud

An. XI; Nr. 9 (125), septembrie 2023

Apare lunar sub egida Uniunii Scriitorilor din România - Filiala Cluj

ISSN 2784-0034 ISSN-L 2784-0034

Ce vă amintiți din prima zi ca elev în clasa I?

pag. 3-6

Irina Petraș, Laura Poantă, Ion Buzăși, Laszlo Alexandru, Gellu Dorian, Leo Butnaru, Alexandru Jurcan, Monica Halaszi, Vasile V. Filip, Icu Crăciun, Olimpiu Nușfelean

Premieră la Bistrița cu Radu Afrim și Dan Coman

pag. 12

Petru Poantă, 10 ani de eternitate

pag. 8-9

Daniel Săuca

În sfârșit, în fața mântuirii

pag. 2

Ruxandra Cesereanu

California (pe Someș)

pag. 14-15

Mircea Măluț

Calendarul fără sărbători

pag. 11

Olimpiu Nușfelean

Drogul nerușinării

Tot privind cu naivitate spre certurile politice, goale de sens, dar contaminate de infracționalitate, n-am fost prea atenți la o mișcare din adâncul societății, dezvoltată cu hârnicie vicioasă, și anume consumul de droguri. Droguri care sînt altceva decît fumatul unei țigări oarecare sau băutul unui pahar de votcă, deși și acestea devin droguri periculoase atunci cînd consumatorul lor le scapă de sub control. Admiratorilor filmelor cu bătați sîngeroase li s-ar fi putut părea că numai Occidentul e distrus de droguri, dar iată că acestea au ajuns deja și la noi, în școli, pe străzi, în localurile de distracție... Cum s-a întîmplat? Simplu și consecvent. Consecvent pentru cei interesați să facă bani (mulți) din vînzarea lor. Drumul lor nu mai poate fi controlat sau stopat. De ce? Chiar de asta: e o afacere bănoasă, iar noi, ca societate, avem ca principal ideal făcutul de bani! Ești, azi, „om” dacă ai bani! Nu dacă ești politicos, dacă ai cultură, dacă iubești o floare sau dacă îți prețuiești familia sau anturajul de la locul de muncă. Trivializez: *om deplin al culturii goale!* Încet-încet înveți să disprețuiești totul, căci nimeni nu te mai învață să prețuiești altceva decît banul. Intri într-o stare a disprețului. Disprețuiești mai întîi politica (deoarece nu-ți oferă nimic ce ar merita prețuit), disprețuiești școala (care nu te învață cum să faci bani, așa, dintr-un foc), îl disprețuiești pe bunicul (care nu-ți dă ție toată pensia), te disprețuiești pe tine, pentru că, oricît ai juca în farsa asta a vieții, nu ești în stare să devii actor de film!... Disprețuiești întreaga societate-realitate, din care încerci să ieși, deși ești captiv în ea. Cum altfel decît prizînd niște substanțe halucinogene și începînd să alergi după banii cu care trebuie să le procuri? Asta devine lupta vieții tale. O luptă care te împinge la toate cele rele.

Lupta de a face bani pentru droguri nu se deosebește prea mult de lupta de a face bani pentru procurarea de mașini luxoase, iahturi, vile la munte sau la mare, femei frumoase ca moartea, care îți iau toate mințile. Sau, mă rog, bărbați pentru care femeile fac moarte de om... O vilă la munte sau la mare poate însemna și o mică dovadă (nevinovată) a reușitei tale în viață, dar, cînd imaginea ei subminează crezul în valorile umanității, lucrurile o iau razna. Drogul de a face bani cu nemiluita se asociază atît de bine cu drogul produs de halucinogene (nume sub care le așezăm pe toate acele substanțe care iau mințile...). Că nu doar boschetarii, nefericiții care trag aer din pungă de plastic „consumă” droguri, ci și cei care se zic „cu bani”. Tinerii de bani gata se droghează în tot mai mare măsură și cu tot mai neașteptate consecințe. Privești uluit cu impresia că în jurul tău sporește o lume a drogurilor și drogaților. O lume a oamenilor care se desprind tot mai mult de realitate. Cu consecințe pentru cei care nu doresc să se amestece cu o asemenea lume, dar nu găsesc mijloace cu care să se ferească de ea, căci nimeni, nici cei destinați vegherii publice, nu îi ajută.

De fapt ce se întîmplă, de ce asistăm la un fel de explozie a comportamentelor generate de consumul de droguri? Droguri „prizate” fără fereală. De cine să te ferești, cînd doar tu – ca persoană – ești cel mai important din această lume? Așa ești educat... Libertatea de mișcare are ca filozofie această afirmare fără reținere a eu-lui, a ego-ului. Așa îți înțelege libertatea. Nu mai ții cont de nimeni. O filozofie care devine un drog, deoarece de la un anumit moment nu mai are un suport ideatic solid și serios. Tu ești cel mai important – nu „celălalt” – în această lume și nimic nu îți mai stă în cale. Faci bani pe orice cale, de dragul de a avea bani, sau, într-o condiție mizeră, de a-ți putea cumpăra minciunile halucinogene. Exemple apar tot mai multe. Să fim înțeleși, cum am mai spus și cu alte ocazii: n-am nimic cu cei care fac un *ban cinstit*, oricît de mare ar fi acesta. Nu cu cei care scot bani și din piatră seacă. Dar iată cîtă nenorocire aduc în lume cei care fac bani călcînd în picioare principii și ființe nevinovate! Legi și așteptări ale oamenilor care n-ar avea altă dorință decît să fie lăsați să trăiască stînd drepti pe acest pămînt. Nimic altceva. Dar nu se poate așa ceva; sînt luați de pe picioare – la propriu – de o mașină condusă de un drogat. Cine să-i apere?

Toată această dezvoltare a consumului de droguri (poate folosesc excesiv acest termen) e susținută de un drog, să-i zicem ascuns, care hrănește (sau iluzionează maladiv) comerțul și consumul de halucinogene, anume *drogul nerușinării*. Cei afectați de acest drog (căci este o boală) nu mai au reținere la nimic, nu se mai raportează la ceilalți (ca într-o societate, care, cum se zice, „se respectă”), fac totul după bunul plac: fură la drumul mare (la drumul mare al țării), se lasă duși în alte lumi (dar nu în cele ale fanteziei literare sau artistice), de unde nu-i mai poate aduce nimeni înapoi, semănînd nefericire pe unde trec și pe unde rezistă ca o bacterie nosocomială. Și se sustrag, inițiați în toate șmecheriile lumii, de la plata pentru nelegiuirile făcute, de la a fi responsabili pe faptele lor reprobabile. Exemple apar tot mai multe, iar mare parte dintre acte se consumă sub voalul ascunzătorilor aranjate! Pentru asemenea actori ai răului nu există etică, nici cultură, nici bună comunicare cu ceilalți. Doar minciună. Fie și minciună spoită. Lipsa de rușine nu-i reține de la nimic rău.

În copilărie, bunica îmi arăta în cîmp morcovi sălbatici (*Daucus carota*, plantă erbacee din fam. Umbelliferae), numită popular rușinea fetei sau rușinea lumii, a cărei floare albă, ca o umbrelă (deosebită de cucută), avea în centru o pată roșie, cît ai pune degetul, despre care se spunea că ar exprima rușinea din lume. O pată care scădea mereu și care astăzi pare dispărută, poate redusă la o simplă floare mică, în centrul, pentru că, spune legenda, a existat o vreme cînd lumea avea mai mult bun simț, iar acest bun simț a dispărut sau este pe cale de dispariție. Natura știe ea cu ce oameni are de a face, dar oamenii nu știu învîța nimic de la natură (sau de la Dumnezeu), după cum se constată în viața de fiecare zi.

Daniel Săuca - 50

În sfârșit, în fața mântuirii

■ Ne naștem în suferință. Trăim, în general, în suferință. Murim, de regulă, în suferință. Să fie continuarea tot în suferință? Cum există atunci liberul arbitru cînd ești condamnat la suferință? La suferință veșnică? Pe pajiștile raiului intergalactic zburdă oricum destui care au ales „rețeta fericirii eterne”...

■ Interesantă „evoluția” lozincilor la noi. Ce vremuri... „Partidul/ Ceaușescu/ România”... „Cine a stat cinci ani la ruși/ Nu poate gândi ca Bush”... „Mai am un singur dor/ Dragnea scriitor”... Firește, au existat și există „lozinci oficiale”, de partid și de stat și altele, „neoficiale”, ale străzii. De multe ori vedem însă că lozincile străzii sunt și de partid și de stat. Ce să-i faci, toată lumea e într-o perpetuă campanie electorală: și puterea, și opoziția, și societatea civilă.

■ Se naște în mine un soi de plăcere, perversă?, cînd văd că sunt printre puținii cititori, dacă nu cumva singurul, al unei cărți împrumutate de la biblioteca publică din Z. Conform fișei cărții și ștampilei de pe „fișa de termene de restituire” sunt al doilea cititor al „Păcatului împotriva spiritului”, după un misterios „Sălăjan”, care a citit sau a răsfoit cartea celebrului istoric al religiilor împușcat în cap într-un wc din Chicago. A împrumutat cartea în 5 octombrie și a restituit-o fix peste două săptămîni, în 19 octombrie, an neprecizat. O minimă investigație m-ar conduce, desigur, la cititorul dinaintea mea al excelentelor scrieri ale savantului român. Întîlnirea ar putea fi lejeră, amicală sau sufocantă. Poate chiar îl cunosc. Poate sunt chiar eu. Mi-am adus aminte că am mai citit cartea, împrumutată tot de la biblioteca publică. Să fi fost o altă ediție? O am acasă? Ciudat, foarte ciudat. Am împrumutat, în aceeași zi, și „Urmele pierdute” ale „sălăjeanului” Silviu Crăciunaș, născut în 1914 la Miluani, comuna Hida, posesor al unei biografii excepționale. Sunt tot al doilea cititor. Primul a restituit cartea în 30 septembrie 2011. Destul de probabil, am fost eu. Mi-am dat seama că recitesc cartea. Poate mă înșel. Poate nu e nicio ciudățenie, niciun mister. Există oricum indexarea computerizată a „intrărilor” și a „ieșirilor”...

■ Visul cu I: 80 de bunici. Mecanismele viselor. Posibil scenariu. Toți avem grijă de ceva/ cineva. Măcar de noi înșine. Conștient/inconștient, ne facem datoria. Chiar și egoismul suprem e o formă (fie și extrem de „slabă”) de a-ți face datoria. Față de „datul” (divin sau nu) din tine. Ori față de un principiu profan. Sau față de o idee. Vrem, nu vrem, suntem „victime” ale imperativelor divine (sacre, supraumane), mai mult sau mai puțin categorice. Mai mult sau mai puțin „învăluite” în doctrine, credințe. Ne facem datoria pentru că trebuie să ne facem datoria, pentru că așa am fost „programați”.

■ „Fake news” – un fals concept. Logica (minimală) e implacabilă: o știre nu poate fi falsă. O știre nu poate fi decît adevărată. Zvonurile nu sunt știri. Pentru că nu respectă regulile de construcție ale unei știri. Evident, tîndem să spunem că nu ne pasă de nicio regulă (mai ales dacă nu am instituit-o noi): oricine poate deveni ziarist, nu are nevoie decît de facebook și de un telefon inteligent. Acesta e noul jurnalism. Fără nicio regulă. O nouă babilonie: miliarde de oameni, posesori de smartphone-uri sau de alte sisteme inteligente, promotori, „făcători” ai noii gazetării fără gazetari.

■ Probabil nu mai există nicio șansă. Scriam undeva că nu îmi pot închipui raiul/iadul la modul colectivist. În ciuda scrierilor de tot felul ce anunță un „după” al maselor, al națiunilor, al judecății la kil, al trierilor. Nuanțez, poate: nu îmi pot închipui iadul ca un nou Auschwitz sau un nou Gulag. Dar, probabil nu mai există nicio șansă. Mi-e greu să mă gândesc și la un Dumnezeu atît de rău încît să-i ofere omului suferința și în timpul vieții și după. Suntem un experiment continuu al unei divinități sadice? Chiar suntem ceea ce mîncăm, ceea ce bem, ceea ce lucrăm, ceea ce spunem, ceea ce scriem, ceea ce uităm, ceea ce credem, ceea ce iubim, ceea ce urăm? Poate că nu suntem nimic din toate acestea, fiind „programați” să ducem la îndeplinire, pe cărări vechi, mai strâmte ori pe autostrăzile viitorului, diverse „misiuni”... Probabil nu mai există nicio șansă. Aproximare: se nasc peste 350.000 de copii zilnic pe Pămînt. Ne putem închipui raiul ca metrourile din orice metropolă contemporană? (Din volumul „Leprozar. Gînduri de zi și de moarte”, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2020)

Fiind el conducător de revistă („Caiete silvane”) și de Centru de Cultură și Artă (Sălaj), Daniel Săuca adoptă, și în cărțile sale, comportamentul de regizor și strateg cerut de câmpurile de manevră cu pricina. Absolvent de filozofie, jurnalist, om al datoriei ascultînd de reguli ale unei discipline liber consimțite, este preocupat, cum singur o mărturisește, „să nu piardă timpul”. În traducere liberă, asta ar însemna oroare de „încrămenirile în proiect”, neastîmpăr în căutare de soluții inedite, nestare constructivă („am, mai mereu, pornirea de a «perfecționa» versuri mai vechi, de a le da noi valențe, noi simboluri. Într-un demers, evident, introspectiv și retrospectiv al propriului parcurs literar și spiritual”). Dilema alegerilor existențiale succesive care aruncă în beznă toate celelalte căi posibile îl conduce înspre o căutare nesigură, în aparență, dar transformată în manieră personală de lucru cu verbele. Drumul scriptural poate fi oricînd refăcut, poemul și cartea îngăduie reveniri, restructurări, modificări de perspectivă și de coloană sonoră, șlefuirii și intarsii. Nimic nu e definitiv. Scrisul nu mai e ținut „să rămână”, poate exersa și el zboruri libere. (Irina Petras)

Poate că naturelul lui Daniel Săuca e unul de delicatețe imaginativă, de tandrețe expresivă și doar dorința lui de a evita un eventual anacronism de viziune și atitudine complică lucrurile. Cînd însă amestecul de ironie cu patetism sublimat sau clandestin îi reușește, cînd delicatețea își asumă și-și interiorizează ironia de sine și poemele pot merge pe firul parabolic întins de poet, Daniel Săuca se autoperformează. (Al. Cistelean)

Ce vă amintiți din prima zi ca elev în clasa I?

Irina Petraș

Cu burta pe carte

Intram în clasa întâi în 1954. Se împlineau două decenii de la înălțarea „lăcașului de cultură românească”. Abia cu un an în urmă, școala devenise mixtă, cu românii și sașii în aceeași clădire și, curând, sub conducere unică. Deși clasele B au rămas mereu linia germană a școlii. Totodată, fetele și băieții învățau împreună, nu în clase/școli separate.

Câteva detalii pentru un sumar fundal istoric. Prima școală românească data din 1866, iar în 1888, se înființa Despărțământul Agnita al ASTREI. Până atunci, școli existau doar pentru comunitatea săsească, pe lângă biserici. În 1892, lua ființă *Asociația Literară* și prima bibliotecă de împrumut din localitate (biblioteca orășenească se deschidea abia în 1953, parcă pregătindu-se să mă întâmpine). În 1909, apărea ziarul *Agnethler Wochenblatt*, publicație care consemna evenimentele din târg și din împrejurimi. În 1950, Agnita devenise oraș și era în plină dezvoltare.

Veneam la școală din una dintre locuințele noastre provizorii (abia peste un an se va termina casa noastră cea nouă de pe Aleea Teilor). Nu era departe, dar aveam de trecut peste

linia de cale ferată a Mocăniței, care traversa orașul și schilodea oameni an de an. Așadar, îmbrăcată în uniformă de inspirație rusească – rochiță pepit și un șorț cu volane mari, căzând pe umeri (alb în zi de sărbătoare, negru în zi de lucru) –, cu codițe subțirele și funde albe, cu flori pentru *tovarășa*, dar și cu o carte de povești strânsă la piept (citeam deja de la 5 ani, voiam să se știe că nu mă tem de școală și de cărțile ei!), am pornit-o cu ai mei spre școală. Aveam voie să intrăm prin poarta din față, rezervată profesorilor, doar era sărbătoare. Cum porțile fuseseră larg deschise, rămăsese ițit în mijloc pintenul de metal în care se opreau la îmbinare. Prea emoționată, cu ochii la fațada școlii, nu-l văzusem. Firește, m-am împiedicat și am intrat în curtea școlii aterizând *cu burta pe carte*. M-am ridicat rapid, mi-am recuperat cărticica și florile și m-am prefăcut că nu se întâmplase nimic. Nu puteam să stric marele moment cu smiorcăiele! De aici încolo, lucrurile au mers strună. Vremea era frumoasă. Am stat cuminți în careu, am ascultat cuvântări solemne, ne-a cântat de bun venit corul școlii (în română și în germană; corul avea tradiție în Agnita, primul fusese înființat în 1863). Am intrat apoi în clase, s-a strigat catalogul. Fiind, pe atunci, mică de statură, am fost așezată în prima bancă. Alături, un băiețel brunețel și neastâmpărat. Învățătoarea spera să-l cumițesc. Nu cred că am reușit. El, în schimb, a fost generos cu păduchii din dotare. Curând, toată clasa mirosea a motorină, de la podele, și a petrol, de la metodele disperate ale mămicilor de a ne scăpa de invazie. Dar a trecut cu bine episodul și ne-am văzut de treburi: *Ana are mere, A mare de țipar, a mic de țipar...* În pauze, jucam „Mi-am pierdut o batistută”, „Țăranul e pe câmp...”, „Mingea popoarelor”, „Casa” (o variantă a celebrului șotron).

Una peste alta, se pare că intrarea mea dramatică în clasa întâi a fost un semn: așa am rămas, următorii 11 ani, *cu burta pe carte*. N-am nicio amintire rea din școală. Am spus-o de multe ori: liceul din Agnita nu m-a trimis în lume neajutorată..

Laura Poantă

Uniforma

Prima zi de școală? Sinceră să fiu, nu mi-o amintesc foarte bine, sau în orice caz nu ca pe o mare emoție, nici pozitivă, nici negativă, deși la 6-7 ani suntem deja la vârsta la care amintirile se cristalizează, sunt mult mai concrete; îmi amintesc mai bine prima zi de grădiniță, când am plâns și am țipat ca din gură de șarpe că nu am ce să caut acolo (dar în câteva zile totul era deja uitat); grădinița era, ca și clădire, în aceeași curcitică romantică, zic acum, cu biserița Veronicăi Micle, cum îi ziceam noi, iar școala Bob exact peste drum, cu clase și în Piața Unirii. În general, mi-a plăcut la școală, la toate vârstele, eram un copil cuminte și ascultător (deși, în clasele 1-4, nu o dată a fost sunată mama pentru că vorbeam foarte mult și deranjam orele). Marele avantaj a fost că unii dintre colegii din clasa I veneau de la aceeași grupă mare, deci nu era un „șoc” nici din acest punct de vedere. Am o poză de la festivitate, micuță, alb-negru, cu părinții anilor 70 cu un aer mafiot, o mare de gladiole și o altă mare de funde albe gigante care răsăreau de pe capetele tuturor fetițelor emoționate. Îmi aduc aminte foarte bine banca și fericirea că, fiind cea mai înaltă, am fost

repartizată pe ultimul rând – unde și ochiul vigilent al învățătoarei ajungea mai greu. Deși, cum spuneam, ciripitul non stop, rezultat din poveștile nesfârșite cu prietena și colega mea de bancă Flavia, acoperea uneori glasul învățătoarei. Eram o „gașcă” de vechi amici, ne cunoșteam deja, ne jucam împreună în toate pauzele, ne vizitam acasă la zilele de naștere, cum era pe atunci moda, când întorceam cu susul în jos apartamentele părinților. Îmi plăcea să citesc – intram în clasa I cu alfabetul învățat, știam să scriu, caligrafia era atunci un fel de desen tehnic, ca și complexitate, dar mereu împănăm desenele cu compoziții proprii, animăluțe, figuri geometrice, floricele. Toate caietele mele, din clasele primare și până la liceu, erau decorate pe margini, toate erau pline de desene mai elaborate sau caricaturi; totuși, ele mă făceau mai atentă la ce se povestea la ore, nu-mi distrăgeau absolut deloc atenția. Prima zi fiind mai scurtă, mai mult pentru a vizita școala, clasa și băncuțele, ne-au așteptat pe mulți dintre noi părinții și am mers la cofetărie unde am mâncat, conform unei tradiții care avea să rămână constantă peste ani, o spumoasă gigantă, dulce, roz, extraordinar de bună.

Întorcându-mă la poza aceea și la fundele obligatorii, ceea ce îmi aduc aminte foarte clar este bucuria cu care mi-am pus uniformă de școlăriță. Aveam șorțulețe bleumarin cu volane pe umeri și cămășuță pepit, cordeluță albă (a mea era croșetată de bunica, mai erau și cele din plastic care strângeau cam tare capul), uneori funde sau agrafe colorate și șosete albe. Frica de înregimentare și de uniformizare a dus la renunțarea la uniforme după Revoluție, dar multe state ale lumii le păstrează de secole, iar școlile se mândresc cu ele. UK este cel mai bun exemplu de tradiție în acest sens, o monarhie care nu se teme de omogenizare, iar purtarea uniforme oferă un sentiment de apartenență, de solidaritate și reduce, fapt deloc de neglijat, *bullyingul*; sigur, apar imediat contraargumentele – libertatea de exprimare (inclusiv prin haine), opresiunea din partea profesorilor, constrângerile ș.a.m.d.; fiecare este liber să creadă ce vrea, evident, iar discuțiile contradictorii nu se vor încheia decât o dată cu Apocalipsa, dar uniformă, indiferent de domeniu (inclusiv cel profesional, medical, de exemplu), are o sumedenie de beneficii evidente, inclusiv estetice.

Ion Buzași

Prima zi de școală

În ordinea devenirii noastre, învățătorul are o importanță primordială. Multe se pot uita, multe sunt încețoșate în păcla amintirilor, dar prima zi de școală rămâne vie și luminoasă în mintea și inima noastră. Cu o intuiție, care vis nu este a limpezimii de conștiință, dar care drămuiește bine importanța momentului, copilul așezat cuminte, cu ochii măriți de uimire în banca de neuitat din clasa I, trăiește clipe a căror importanță și unicitate îl transfigurează.

Emoția de pe chipul său este nu numai consecința firească a începutului de viață școlară - în fond, începutul adevărat al vieții – „a doua copilărie”, cum spune Sf. Augustin în *Mărturisirile* sale, ci al întâlnirii cu o ființă care are puterea, răbdarea și, măiestria și mai ales dragostea să-i dezvăluie „corola de minuni a lumii”.

Mulți dintre noi ne-am atașat suflutește și durabil de învățătorii noștri, păstrându-le o amintire aurită toată viața, precum Creangă lui Bădița Vasile sau Mihail Sadoveanu Domnului Trandafir. În mintea cu înaripat zbor a micilor școlari, învățătorul sau învățătoarea capătă însuși aproape fabuloase. În caldă și sincera lor afecțiune îi așază alături de părinți, înțelegând primii rostul de părinte spiritual al dascălului.

Așa mi-l amintesc și eu pe primul meu învățător, maramureșeanul Vasile Chindriș, mic de statură, slăbuț, dar privindu-ne prietenos și încurajator. Și deși școala în care mi-am început studiile era veche, „Școala de lângă Albu”, îi ziceam noi, ni s-a părut luminoasă și atrăgătoare. Nu-mi amintesc de festivități, precum cele de azi, cu alocuțiuni ale oficialităților și ale cadrelor didactice.

Vorba lui Sadoveanu, Școala aceea nu mai este, „dar acolo, cândva a trăit un om”, pe care noi – școlarii din clasa I a anului 1949 – (nu ne dam noi seama, ce ani cumpliți vor urma!) îi vom păstra chipul în mintea și inima noastră cu recunoștință pentru că este *primul* care ne-a direcționat spre o profesiune intelectuală.

Laszlo Alexandru

Prima școală

Mama unui elev mă roagă să-l învoiesc de la ultima oră: mîine e invitat la aniversarea celor 50 de ani de la înființarea fostei lui școli generale. O bună ocazie să-mi aduc aminte că, exact în ziua aceea, am pus piciorul în școala respectivă, ca elev în clasa întâi. Atunci a început totul.

Țin minte că era un noroi înfiorător peste tot, împrejur, nu existau nici drumuri, nici poteci asfaltate. După primele zile, toată școala era potopită de noroaie, pe coridor. După cîteva experimente zadarnice, s-a hotărît ca toți copiii să vină de acasă cu "pantofi de schimb": la intrarea în școală îți lepădai bocancii noroioși, încălțai niște teniși sau papuci (cum le ziceam noi). Lîngă fiecare ușă de clasă erau încolonați bocancii mărunți, cu imense mustați noroioase, care ne așteptau să ne întoarcem acasă.

În gimnaziu eram cel mai bun din clasă la limba germană, dar aveam o fire turbulentă și agitată, mereu cu nota scăzută la purtare. Magiștrii făceau eforturi zdravene s-o scoată la capăt cu mine. O zgrițuroaică se răstea de fiecare dată să mă potolesc, fără mari succese, și nici n-avea cum să mă depuncteze excesiv. După cîteva amenințări, pe care le-am ignorat cu indiferență, mi-a cerut să ies în fața clasei, să mă sprijin cu mîinile de catedră. Jocul era destul de nou, am fost curios ce are de gînd. Ea a înhățat mătura din colț și mi-a croit una zdravănă peste fund. La început toți am fost uimiți, dar apoi s-a declanșat un hohot general de rîs și ea s-a înfuriat mai tare, fiindcă gestul său didactic s-a dus de rîpă. Singurul lucru neplăcut a fost că mătura fusese în prealabil intens utilizată pentru activitatea adecvată și, la contactul cu posteriorul meu, a stîrnit un nor imens de praf. Eram la Școala Generală nr. 17 din Mănăștur și nimic nu părea inadmisibil.

Altul avea o personalitate captivantă. Era glumeț, imprevizibil, exigent și bun showman. Lucrul care îmi plăcea la el era că, atunci cînd prindea un elev că n-a învățat sau nu și-a scris tema de casă, făcea o mină tristă, se scărpină în bărbie, își mușca nervos mustața și, fulgerător, îi ardea o palmă aspră peste falcă. Era un bărbat scund, un pic obez, cu mîini de muncitor agricol. Biata victimă, luată prin surprindere, era proiectată vreun metru mai într-o rîină. "Vezi că te-a lovit 25-ul barat!", spunea el ironic, pentru a masca prin zeflema brutalitatea gestului. Troleibuzul 25 lega centrul orașului de cartierul nostru periferic și rău famat, iar 25-ul barat era o cursă mai rapidă, cu stații mai puține. Dar eu îl admiram fiindcă avea un stil de predare foarte logic și rațional, pune suflet în orele pe care le

ținea și momentele de spaimă se alternau cu cele de ilaritate și divertisment. Eram tot timpul cu mîinile pe sus să răspund și m-a lăudat adesea pentru sîrguință. Într-o zi, la sfîrșitul orei, a venit la banca mea să-mi spună că vrea să vorbească neapărat cu amîndoi părinții mei, să-i chem la școală. I-am zis că asta nu se va putea, de-a lungul anilor s-au aranjat să lucreze în ture diverse (el de dimineață, ea de după-masă sau de noapte), tocmai pentru a avea grijă de noi. Dar profesorul Rotta a insistat că era absolut obligatoriu să fie amîndoi prezenți. S-a creat panică la noi acasă, cînd s-a aflat mesajul, părinții s-au speriat că voi fi dat afară din școală, ce-am mai isprăvit din nou? Mă știam nevinovat, cu ocazia aceea, și eram doar nedumerit ce vrea omul ăla cu mine. Cînd s-au prezentat părinții, foarte speriați, nici n-au intrat în clădire, m-au pus să-l chem pe el în curte. Profesorul a venit zîmbind, a făcut cunoștință cu ei și, după cîteva replici de circumstanță, le-a spus că sînt "brînză bună în burduf de ciine" (mai auzisem expresia asta). Totuși germana o știam foarte bine și ar fi păcat să se piardă acest talent deosebit. Așadar le propunea să găsească pentru mine o familie de sași, prin zona Sibiului, unde să fiu trimis pe timpul vacanței de vară, să vorbesc cîteva luni doar în limba respectivă, cu care voi putea apoi să-mi construiesc un viitor important. Era nevoie însă de acordul lor și de o anumită contribuție financiară. Părinții mei îl ascultau cu emoție, mama mea și-a șters o lacrimă. Eram siguri că voi fi exmatriculat și, cînd colo, aflau că un om străin mă laudă, pariază pe viitorul meu și se oferă să mă ajute. A fost prima dată cînd ceilalți, din familia mea, s-au uitat la mine cu o anumită curiozitate și nedumerire. Ce-o fi fost de capul meu? Însă, firește, nimeni nu avea resursele să mă trimită la studii.

Pe Răzvan Rotta l-am revăzut după cîteva decenii, în studioul unei televiziuni, unde amîndoi intram în direct, la o emisiune despre Decembrie 1989. El devenise faimos, cu fotografiile pe care le-a realizat, în cursul evenimentelor sîngeroase din centrul Clujului; eu relataseam în diverse cărți despre experiențele șocante trăite în Mănăștur și despre revoluționarii împușcați pe Calea Moșilor. El, între timp, se făcuse un prosper om de afaceri; eu eram profesor de italiană. În momentele amabilităților de familiarizare, cu invitații, cu ziariștii, înainte de pornirea telecamerelor, am apucat să-i spun că mi-a fost profesor de germană la Școala Generală 17, își mai amintește oare? A înțepenit brusc, s-a uitat adînc în ochii mei, de parcă tocmai s-a năpustit într-o călătorie fulgerătoare, cu 45 de ani în urmă. I-am așteptat senin examinarea. Dar în privirea lui era doar ceață și, după cîteva clipe, a scuturat ușor din cap cu regret. Trecutul nu se întoarce pentru toată lumea la fel.

Gellu Dorian

Doamna cu mustăcioară

Era toamna anului 1960. Nu împlinisem șapte ani. Mai aveam o lună și îplineam vîrsta de școală, așa cum era atunci. Fratele meu mai mare intra deja în clasa a IV-a. Sora mea trecea într-a doua. Eu muream de nerăbdare să ajung la școală, dar, speriat de neprevăzutul inevitabil, îmi făceam tot felul de gînduri. La grădiniță nu prea am fost decît de cîteva ori. Aceasta funcționa într-o fostă chilie din cele multe ale fostei mănăstiri Coșula, în care, pe cînd încă era mănăstire de aproape patru secole, în 1909, Nicolae Iorga a descoperit manuscrisul traducerii *Istoriilor* lui Herodot, intrat în istoria literatură cu denumirea *Irodotel de la Coșula*. În acea chilie, mai tîrziu, cînd am scris romanul *Cartea fabuloasă*, am plasat camera în care a fost găzduit falsul călugăr Agheu, venit acolo de la Istanbul cu misiunea să distrugă acel manuscris. Romanul a apărut la Cartea Românească în 2003, cînd împlineam cincizeci de ani.

Ei, dar am ajuns la școală, în clasa I, în acea zi de 15 septembrie 1960. Aveam în spate un ghiozdan de carton, nou. În el nu aveam decît un măr și două nuci. Urma să-l umplu cu abecedarul și cartea de aritmetică. Sala de clasă era în aceeași clădire în care a învățat și mama, adică în fosta casă a învățătorului Alexandru Negureanu, în casa căruia mama era mereu prezentă, locuind vizavi de școală, peste drum. Acea sală de clasă am folosit-o în noul meu roman, *Să lupti împotriva morții*, în curs de apariție la Editura Junimea din Iași. Mama mi-a povestit că a fost acceptată la școală mai repede decît vîrsta necesară, fiind, pe atunci, copilul de casă al familiei Negureanu, dar nu pentru asta, ci pentru faptul că venea de fiecare dată prima în clasă și cu o cretă desena pe fiecare bancă cîte o cruce. Cum clasele I-IV pe vremea copilăriei mamei erau simultane, acolo, în acea clasă, l-a cunoscut pe tata, care era cu doi ani mai mare decît ea. Am descris scena în roman. Emoția mea, atunci, a fost cu atît mai mare, cu cît mama mi-a arătat banca în care a învățat tata, și în care l-a văzut ea pentru prima dată pe copilul acela speriat de care și-a legat viața chiar din acea clipă. O poveste de dragoste foarte frumoasă. M-am așezat în bancă. Era prima bancă din rîndul dinspre fereastra ce dădea în curtea școlii și de acolo în drum. Doamna învățătoare, o femeie între două vîrste, elegantă, s-a prezentat. Țin mite și acum: „Mă numesc Magdalena Cocriș-Ciupercă!” Și ne-a luat la rînd, pentru a ne cunoaște, întrebîndu-ne cum ne cheamă.

În bancă, lîngă mine, a așezat-o pe Maria Pascaru, o fată plăpîndă, care, de emoție, dar și de teamă, ori poate chiar de foame, a leșinat, ceea ce a făcut-o din prima zi să fie protejată Doamnei Învățătoare, care pînă la terminarea clasei a IV-a nu a mai scos-o din premiul I. Eu am mai trecut apoi și prin alte bănci, nu am rămas constant în aceeași bancă. Nu eram un copil zvăpăiat. Eram destul de timid, dar foarte prietenos și comunicativ, îmi plăceau pauzele, joaca din curtea școlii, și mai ales faptul că, în pauze, puteam trece drumul la bunici, unde îmfulecam cîte ceva, și asta îmi cădea foarte bine.

Cînd m-am întors de la școală, din prima zi, tata, curios să vadă ce-i pot spune, ce impresie mi-a făcut prima zi de școală și dacă mîine va trebui să merg din nou la școală, m-a întrebant: „Ți place de doamna învățătoare?” „Da”, i-am răspuns. „Doamna mea are mustăcioară”, am mai spus eu, pentru că așa am văzut-o eu, analizînd-o cu atenție, observînd că sub nas îi mijeau fire mici de păr negru. Și așa i-am spus tot timpul: „Doamna cu mustăcioară”.

Acea primă zi de școală o am în minte. Pot spune cu mîna pe inimă că mi-a plăcut și nu a fost necesar să fiu adus cu arcanul la școală, așa cum pe unii colegi, după ce rătăceau drumul de acasă pînă la școală, îi aduceau părinții sau cei angajați de școală, organe de partid, să asigure școlarizarea sută la sută a odraslelor din Coșula.

Leo Butnaru

Torricelli în chimii, floricele pe câmpii

Vacanțele mi-au fost totdeauna un *Tutti Frutti*, nu cum s-ar zice azi, ci chiar cum se spunea pe timpul primei din ele, în 1956, când Elvis Presley preluase/relansase melodia cu acest titlu, pe care anul precedent, când eu mergeam în clasa întâi (hai să mă leg de evenimente... importante!) o lansase Little Richard. Da, vacanțele îmi erau cu de toate și, bineînțeles, cu multe, multe fructe, din grădina noastră sau „rechiziționate” în escapade prin ariile satului.

Așadar, venise prima primăvară, apoi vară școlară, când avea să ni se dezlege de cele două vacanțe, mică și mare. Veselie nestăvilită! „Torricelli în chimii, floricele pe câmpii!”, cântau elevii din clasele mari, tulind-o de la lecții. Chiar așa era: când se aduna pentru repetiție corul școlii, cel puțin un sfert din cântăreți o și ușchise deja din perimetrul lui Orpheus, până să răsună primul „la” al camertonului dirijorului, învățătorului A. Craievski, care totdeauna propunea începem cu melodia „Cuculeană, lugojană, ce tot cânti la noi pe leasă? Ori ți-i foame, ori ți-i sete, ori ți-i dor de codrul verde?” etc. Sigur că ne era dor de codrul verde, pe unde ne pierdeam bune bucăți de zi, potolindu-ne foamea cu fel de fel de poame sau, în cel mai rău caz, cu susai ori chilimbarul rășinii de prun sau zarzăr sălbatic solidificate pe tulpini.

Aproape de finele anului școlar ni se întâmpla ca și cum prologul, zigzagat, sincopat al așteptării vacanțelor, când la ore de diverse materii deja ne gândim la zbențuială, hârjoană, glume, naivități exuberante. Erau ca o repetiție, imaginară, a perioadei în care „scăpam” de școală, unde ni se atrăgea atenția și ni se trăgea urechea.

Vine vîpia, de se înfierbântă foarte tare până și cocoșul de tinichea din vârful giruetei de pe terenul de măsurători meteorologice al școlii pe care, de mâine-poimâine, nu o vom mai „deranja” cam vreo trei luni. (Puțin totuși...) Când girueta e în nemiscare, pe ea încercăm să se așeze vreun guguștiuc, vreun graur ostent de zbor, însă – brusci! – sar ca... arși, frigându-și piciorușe de metalul expus soarelui nemilos.

De cum înaintam în vîrstă, de la o vacanță la alta deveneam tot mai importanți proprietari de drumuri și de diverse întinsuri spațiale din jurul Negurenii noastre de baștină, la marginea cărora ne ademenea irezistibil apa râului Răut. (Vă amintiți de *Neamul Șoimăreștilor* al lui Sadoveanu? Tudor Șoimaru provenea dintr-un sat de pe Răut, situat nu departe de Negureni noștri...) La pod, se aducea la murat cânepa, se scaldau nătăfleții de până la 7 ani și mai fricoșii de 8-9 ani. Apa era limpede, de puteai urmări, ca fascinat, cum se mișcă îndemânatic micile castaniete înotoătoare, portocalii, ale bobocilor de găște, de rață... Aici/acolo apa era în față, caldă și pe pici-gâgălici nu-i păștea primejdie de înec, ei fiind mereu în fața ochilor celor maturi, ce trebuiau la pus sau la scos cânepa, la ghilitul pânzei, la pescuit porcușor, șaran (crap mic), zvârlugă, oceană, baboi. De aici se încărcau tăbultocii cu scoici – cât frunză și iarbă scoicile! – pentru hrana bobocilor, rațelor, găștelor ce nu erau lăsate la apă.

De la prașa colhoznică, unde ne ajutam mamele, ne abăteam la pădure, la Cucu. De cum ajungeam în hățiturile silvestre, țipam, hălăduiam, fascinați de repetitivitatea reactivă a ecourilor. Dar – Țist! – de la un punct încolo, ne dădeam seama că ne... deconspirăm și deveneam cu toții extrem de atenți, „montați” de perpetua tensiune a spionomaniei; atenți că, poate, iată, după tufișul acela, după copacul celălalt se poate ascunde vreun spion, vreun dușman al primei țări socialiste din lume!

Pentru că răii și răutățile, dușmanii poporului sovietic multinațional și multifericit, năvăleau neîncetat să ne încalce hotarele, folosind cele mai perfide mijloace. O, *sancta simplicitas!*...

Ne maturizam cu o vacanță, cu o vară, în care nu stătusem chiar așa, de florile cucului, – tot mai prinsesem ceva cheag în ale experienței, în ale științei de viață, cum s-ar spune. Și iată din nou: „Goarna școlii sună, sună, / Toți copiii se adună!” Septembrie cu ochelari fumurii (deja se răspândiseră și prin Negureni atare lentile „boierești”, bune pentru Insulele Canare) se apără de luminoasele frunzișuri și ierburi, prin care îmbobocesc crestele cocoșeilor tomnatici și eu, piciul-aproape-stihuitor, îmi amintesc de macii roșii legănați, în vara ce s-a dus, prin spicele blonde, înainte de recoltare. „Cu-cu-ri-gul!”-ul subțiratic, hazliu, cântecul ne-deplin, dar bucuros al târziilor pintești prevestitori de musafiri – cine are a veni? – sonorizează pagini din *Punguța cu doi bani* a lui Ion Creangă care, sigur, vă amintiți, spunea: „Hai mai bine despre copilărie să povestim...” Și despre vacanțe, bineînțeles.

P.S. În imagine, cu mama Anastasia în vara primei mele vacanțe, 1956.

Monica Halasz

Două fotografii pe care aș fi vrut să le am

Există o metaforă narativă care îmi place foarte mult, creată de Marin Mălaicu-Hondrari. Personajul principal al unuia dintre romanele sale, Lunetistul, are un album cu fotografii imaginare – niște cartonașe dreptunghiulare pe care era notat un enunț sau o sintagmă sau un cuvânt, fiecare sintetizând un eveniment rămas viu în mintea lui Constantin, neimortalizat însă de vreun aparat de fotografiat. Albumul era intitulat „Fotografii pe care aș fi vrut să le am”.

Din momentul în care am citit cartea lui Marin, orice eveniment rămas nesurprins de obiectivul fotografului, relevant pentru mine, a fost inclus în albumul meu imaginar pe care l-am denumit – câtă lipsă de originalitate! – la fel: „Fotografii pe care aș fi vrut să le am”.

Nu am nicio fotografie din prima mea zi de școală, îmi amintesc însă și acum acea dimineață de 15 septembrie 1974. Eram în camera mare, îmbrăcată în uniforma școlară probată și răsprobată în zilele de dinaintea începerii

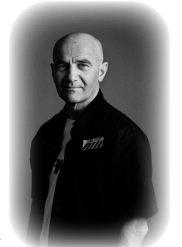
anului școlar: rochița pepit în care pătrățelele albe alternau cu cele albastre, gulerașul detașabil, alb, cu striții, sorțul albastru care avea în partea de jos o bandă subțire, ornamentală, ciorapii albi din bumbac, ale căror dungi nu prea se lăsau aliniate, pantofii negri, de lac, cu baretă. Mama îmi prindea codițele cu funde mari, așa cum se purtau în epocă, confecționate dintr-un voal alb, ușor sidefat, iar eu nu aveam stare și mă fățaiam ba în stânga, ba în dreapta. La televizor cânta Dan Spătaru – Când

merg copiii la școală dimineața, și, tocmai când trăgeam cu ochiul spre imaginile alb-negru, pe ușa camerei a intrat vecina mea mai mare cu patru ani, Dana, care fusese eleva viitoarei mele doamne învățătoare și acum trecea în clasa a V-a. „Haideti să mergem, să nu întârziem!”, ne-a spus, iar eu am întins mâna spre ghizdanul cafeniu care mirosea a nou, în care aveam penarul de lemn cu tocul-rezervor. L-am pus în spate, Dana m-a luat de mână și am făcut cu ea primii pași spre noua mea viață (bine, spre poartă, dar acum dincolo de poartă era drumul spre școală, nu spre grădiniță). Acela e momentul pe care mi l-aș fi dorit imortalizat și pe care l-aș intitula astăzi: „Dana mă ia de mână ca să mergem împreună la școală”.

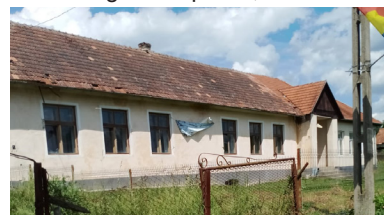
Nu-mi amintesc nimic din drumul spre școală, știu doar că am ajuns într-un careu organizat în ceea ce urma, peste ani, să fie curtea liceului, că niște domni au vorbit, nu știu despre ce, că eu bățaiam din picioare și îmi vâram nasul în trandafirii pe care bunica îi tăiasese din grădină în acea dimineață – roșii, catifelați, parfumați – și pe care mama îi ambalase într-o folie de celofan transparent (pe care toată copilăria mea l-am asociat mai degrabă cu borcanele de compot și gem și nu cu florile). După ce domni aceia, în costume maronii, au terminat de vorbit, iar „oamenii mari” au aplaudat (poate și unii copii), am plecat, conduși de „tovarășa învățătoare doamna Ioana” (ne-a trebuit multă vreme să nu o numim așa) spre școala veche, acolo unde urma să ne petrecem clasa I, până când școala nouă, „dintre uliți”, urma să fie inaugurată. Îmi amintesc mirosul abecedarului și al manualului de matematică și cuvintele doamnei noastre: „Eu am acasă un băiat, Adrian, mai mare decât voi, dar la școală voi toți sunteți de azi copiii mei.” Am privit cu ochii mari spre Marius, colegul meu de bancă, el s-a uitat la mine și tare aș vrea să am acum o fotografie care să surprindă mirarea noastră de atunci. „Cum, mai avem o mamă?”, m-a întrebat, iar eu nu am știut ce să-i răspund.

Alexandru Jurcan

Prima zi de școală cu magiun de prune

Am fost nevoit să părăsesc ulița de la capătul satului, unde mi-era paradisul și să dau ochii cu lumea. O cămașă albă și un ghiozdan, plus pâine cu magiun de prune, învelită într-o hârtie de ziar. Sora mea cea mare m-a condus pe uli-

ța atât de populată atunci... (acum au mai rămas doar două case triste). Mi-amintesc că tovarășul învățător ne-a aliniat în fața scării de piatră, apoi am intrat în școală. Băncile, timiditatea, mirosul de var proaspăt, apoi controlul unghiilor și al părului. Abecedarul m-a cucerit de la prima atingere. Din clipele acelea mi se trage dorința de...evadare, de a pleca de la traiul dur și muncile agricole istovitoare. În clasă se afla o găleată cu apă. Toți foloseam aceeași cană într-o veselie. Nu tu viruși, nici covid. Ajuns acasă, m-am ales cu o palmă...magiunul se întinsese pe abecedar, dar mirosea a prune parfumate. A fost botezul inedit al lecturii.

Habar n-aveam în ziua aceea că tocmai se născuse Mo Yan, că Nabokov publicase *Lolita*. În același an s-a înființat Filarmonica de Stat din Cluj, iar România semnase Tratatul de la Varșovia. În California se deschisese primul parc de distracții – Disneyland. Ce știam eu? Luam cu degetul magiunul de pe abecedar și îl lungeam pe furis. Acum școala e închisă de multă vreme: puțini oameni au mai rămas în sat.

Alexandru Uiuu

Cămașa bărbătească tradițională de pe Valea Someșului

Deschiderea lăzii de zestre ne prilejuiește clipe de reverie asupra felului de viață din trecut, admirație pentru meșteșugurile investite în confecționarea hainelor și podoabelor de sărbătoare ale someșenilor dar și câteva reflexii antropologice pe care le vom dezvolta aici.

Confecționată din văiugurile de țesătură de cânepă, cămașa bărbătească țărănească avea o variantă de purtat și una de sărbătoare. Cea de purtat era simplă, fără decorațiuni și, datorită proprietăților izoterme ale cânepii, care vara ține răcoare și iarna cald era îmbrăcată zi de zi în muncile din gospodărie, la câmp sau la pădure. În oierii ei primea caracteristici suplimentare pentru că ciobanii o spălau în zerul laptelui de oaie care gras fiind o impregna și o transforma într-o haină impermeabilă, mai rezistentă la ploaie ca orice pelerină.

Cămașa de sărbătoare are decorațiuni florale sau geometrice pe guler și adesea și pe poale pentru că era lungă și se încingea la mijloc cu o curea lată care la rândul ei era ornamentată. Țijnută în ladă printre frunze de busuioc și măieran ea era scoasă dumonicile și în sărbători și dădea bărbatului o înfățișare solemnă, curată și proaspătă carer cinstea nunta, biserica sau sărbătoarea la care participa.

Ce putem observa antropologic este că o cămașă bărbătească, fie de lucru fie de sărbătoare de acum un secol, impecabil păstrată, nu ni se mai potrivește. Este mai îngustă în umeri și strâmtă la subbraț și aceasta ne spune că altfel era conformația fizică a țărănilor. Munca zilnică în gospodărie și la câmp, la pădure pentru lemnele trebuincioase iarna la încălzire sau în construcții, precum și hrana obținută în general din propria gospodărie și de pr câmpul cu cereale dădeau corpului bărbătesc o altă șlefuire. Mai bine legat și mai mic de statură decât omul contemporan șăranul someșan al secolelor trecute era mai adaptat vitregiilor naturale de care nu se putea proteja ca omul contemporan.

Bunul Ion, tatăl mamei mele Maria nu mi-a lăsat drept bunuri după moarte decât niște amintiri. Din casa lui și a bunei Mină am făcut un muzeu la Feldru unde, când deschid lada de zestre le mai admir hainele. Cămeșa albă de cânepă a Bunului Ion nu îmi este potrivită, nici clopul și nici cureaua lată. Dar sufletul lor este în mine și îl port cu respect și prețuire.

(Din volumul Povestea cămeșii bărbătești, în curs de apariție la Editura Charmides, realizat de Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud și Consiliul Județean Bistrița-Năsăud)

Anca Sîrghie

După ce terminați școala și puneți ghiozdanul în cui, cum era vacanța dumneavoastră de vară (vacanța mare) din timpul cât ați fost elevă?

-Anca Sîrghie: Joaca cu fetele de vârsta mea din vecinătate trecea pe primul plan. Pentru că tata era managerul unui spital, fetele medicilor cu care părinții mei se duceau la baluri și alte reuniuni prietenești rămăneau să doarmă la noi acasă sau eu dormeam la ele în apartament. Acolo distracție de copii lăsați liberi! Cel mai minunat mă distram dacă mama mă trimitea la părinții ei de la Ocna Sibiului. Mergeam la băi sărate până spre seară, iar apoi cântam la pian, căci bunicii aveau o pianină vieneză sau citeam pe îndestulate, dacă se putea alte cărți decât cele cerute de școală. După ploaie, ieșeam să ne bălăcim în picioare goale pe uliță, ceea ce la Sibiu, în prezența părinților nu era posibil.

Ce vă plăcea să faceți cel mai mult și ce nu vă plăcea, dar vă puneau părinții (bunicii) să faceți?

- Îmi plăcea să cotrobăi prin biblioteca părinților sau prin cele ale unor unchi, ca să găsesc cărți deosebite, pe care le devoram, încât mama mă certa și mă trimitea la joacă. Urmam cursul de pian al profesoarei Elena Gherman, așa că-mi plăcea să cânt la pian. Cântam ore întregi, pentru că pianul îmi era bun prieten și când eram tristă și când mă simteam fericită. Prin el mă exteriorizam.

Ce nu-mi plăcea? Trebuia să șterg praful de pe mobilă tot la 3 zile, ceea ce mă indispuinea, ca și frecatul parchetului dat cu ceară, ceea ce se întâmpla, desigur, mult mai rar. Mama era pedantă și ținea ca el, parchetul, să strălucească, iar noi, copiii, aveam sarcina să-l frecăm în 3 camere destul de mari. Era o sclavie curată pentru noi, cei trei copii. În viață,

Alexandru Jurcan

Pământul-biblioteca

Dacă vă e dor de mistere, de peisaje mirifice, de sertare cu poze îngălbenite, de secrete și suspans excelent condus, atunci nu ezitați să savurați cartea Inelul cu smarald, Ed. Limes, 2023. Autoarea? Olivia Măndruțiu-Rusu, membră a Uniunii Scriitorilor, cu vreo opt cărți publicate. Romanul de față împletește oniricul și fantastical cu diverse simboluri, fără a sacrifica fluida curgere narativă.

Totul începe cu o ieșire din banal spre o altă lume, astfel încât se conturează un MULTIVERS solid, credibil. Scriitoarea nu face rabat de la ritmul tenebros, adăugând personaje și situații, sporind misterul exact în clipa când o lumină se profilează în labirintul epic. Ines sosește la casa unchiului decedat (Michel), care devine un important personaj-absent, în jurul căruia gravitează o lume dornică de a decela adevăruri. Michel, pasionat de arheologie, a pus bazele unui șantier de lucrări arheologice (condus mai apoi de Jean). Proiectul e legat de istoria Cătarilor, arși pe rug de oamenii Papei. Bătrâna Marta e conștientă că Ines a venit acolo să-și împlinească destinul. Săpături, subterane, universuri paralele, hipnoze necesare pentru alunecări în viețile anterioare, amprente energetice, poze, foldere – nimic nu lipsește din acest roman absolut surprinzător. La un moment dat, am realizat deodată ideea de duble săpături: săpături arheologice concrete, coroborate cu săpăturile în sens figurat în trecutul personajelor. Descoperirea jurnalului lui Michel în biblioteca acestuia colorează palierul epic – destăinuirii, impresii, desene, întâmplări de pe șantierul arheologic etc. Un lucru e cert: „când îți intră în sânge, arheologia devine o boală”. La un moment dat, Michel notase în jurnal: „am recitat Faust...și eu sunt aproape de drama savantului care și-a vândut sufletul diavolului pentru a obține o nouă tinerețe”. Readucerea inelului și triumful iubirii fac parte din arsenalul unei cărți care duce totul spre lumină (nu acesta e scopul suprem al oricăror săpături?). Ce zicea Jane Eyre, personajul creat de Charlotte Brontë? Că „este inutil să spui că ființele omenești ar trebui să se mulțumească doar cu liniște...ele au nevoie de acțiune și dacă nu o pot găsi, o creează”. Da, avem nevoie de J.R.R.Tolkien, de Arthur Conan Doyle etc. Știa bine acest fapt Olivia Măndruțiu când a conceput romanul. Și ce documentație! Plus vocabular tehnic, specific, fraze clare, dialoguri naturale, neliniștitoare. Decriptările apar, totul se leagă, cercurile concentrice funcționează, enigmatice se dezleagă... O frază-cheie mi se pare aceea care compară pământul cu o bibliotecă: „pământul și ceea ce se află sub el pot spune uneori mai mult decât toate bibliotecile lumii”. Orice arheolog ar trebui să-și noteze ideea în palmă. Bineînțeles, cu cartea Oliviei în mână dreaptă.

am păstrat cultul pentru parchetul îngrijit și lucitor, așa că atunci când au început ceaiurile dansante la câte un coleg de clasă, eu le ceream invitațiilor mei să vină cu șosete, ca să nu ne strice parchetul. Norocul nostru s-a ivit când a fost inventat paluxul, care avea să ne scutească de vechea caznă a copilăriei.

Când petreceam zile de vacanță la Ocna Sibiului, bunicii ne cereau să măturăm înaintea casei sămbătă seara, după ce intra ciurda vacilor în sat, moment în sine spectaculos, așteptat de noi, copiii, cu mare încântare. Măturatul uliței îl făceau toți sătenii, așa că nu se admiteau excepții. Apoi făceam baie și duminica dimineața mergeam la Biserică, pe strada frumos curățită. Bunicul era totdeauna îmbrăcat în straie românești, ca și bunica. Mie îmi plăcea cum arătau ei, dar eu personal îmbrăcam costum național numai când dansam în echipa școlii la vreo serbare sau la concursurile între licee. Când, ca profesor al Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, am organizat un schimb cu Universitatea „Michel de Montaigne” din Bordeaux, Franța, am avut fantezia să mă îmbrac românește când am ținut la Bordeaux o conferință. Nici nu am realizat, pe moment, ce efect a avut această decizie, pentru că francezii nu-și păstrează costumele tradiționale. Chiar nu mai au așa ceva.

Ce nu vă lipsea din vacanțele copilăriei?

- Când fusese mama mea elevă, ea învățase la lucru manual din școală să facă felurite dantele, să croșeteze, să coase goblenuri etc. Am realizat și eu în diferite etape ale școlii generale câteva lucruri frumoase, păstrate până azi, dar m-am lăsat repede apoi de asemenea practici, preferând cu totul alte domenii. Nu mai croșetez și nu mai fac fețe de masă brodate, cum învățasem în anii copilăriei.

În anii 1950-1960 excursiile erau rare. Eu m-am bucurat de excursia în Delta Dunării în clasa a IX-a și de o alta pe litoralul Mării Negre o vacanță mai târziu, ambele organizate de Liceul „Gh. Lazăr” din Sibiu pentru cei mai buni elevi. Nu vă puteți imagina ce mândri eram că am fost aleși, iar la Mare am făcut plajă la Hotelul Internațional, între primele amenajate prin 1960 la Mamaia.

(Anchetă realizată de Menuț Maximilian)

(adică în centru), ci pe deal, la periferie, alături de amărății sorții. Chiar biserița Bob, ridicată cam tot atunci, dar în Cetate, se construise în urma unui tertip, uzat de practicul episcop unit, cel pe care îl veștejiseră membrii Școlii Ardelene, dar care avea în el spirit național... Cum să locuiești atunci într-un loc în care nu-ți puteai boteza copiii, nu ți-i puteai cununa, nu aveai cum să-ți înmormântezi morții și nici ține, după rânduială, sărbătorile? Astfel, Clujul era pentru neamul românesc trufașa citadelă! Cu atât mai mult a fost mai mare miracolul de după 1918 și sfidarea pentru cei ce afirmă deschis că „lumea valahă” nu va face decât să strice iremediabil ceea ce făcuseră domnii cei mari, instruiți la Budapesta, la Viena și la Berlin. Și trebuie să spunem – alături de Petru Poantă – că Clujul de sub Francisc Iosif ajunsese un oraș de știință, artă și cultură înaltă, el pulsând după ritmurile central-europene. Minunea clujeană a spulberat însă toate previziunile răuvoitoare ale Casandrelor interesate, fiindcă națiunea română întregită și-a concentrat energiile intelectuale la Cluj, cu oameni importanți, veniți de la București, Cernăuți, Iași, Viena sau Paris, cu specialiști și creatori de excepție, care au dat măsura puterii de înnoire a neamului nostru. Petru Poantă a rămas fascinat de această construcție interbelică fără precedent, de amurgul imperiului, de geografia în schimbare a urbei, de dinamica economiei, de modelul administrativ ilustrat prin primari intelectuali și universitari, de viața academică, de enciclopedia Minerva, de Teatrul Național și lumea literară, de Operă, de „șepcile roșii”, de clădiri, dar mai ales de oameni... Dar fascinația sa de suflet a fost Universitatea: „Universitatea rămâne, totuși, în întreaga perioadă interbelică, atât centrul simbolic al spiritualității și învățământului ardelean, cât și instituția reală, concretă, în jurul căreia se construiește noua imagine a Clujului. Ea coagulează și dă sens energiilor intelectuale autohtone și tot prin ea se stabilesc principalele canale de comunicare cu lumea occidentală, în speță cu mediile universitare ale acesteia. În disputele iredentiste, care încep la scurtă vreme după Unire, Universitatea constituie primul argument, și cel mai plauzibil în ochii străinilor, al vocației civilizatoare a poporului român. Părinții fondatori își asumă din plecare această misiune, o întrețin și o cultivă în prima generație crescută de ei, creând astfel un mediu de patriotism fervent, în care sentimentul național e consubstanțial unei morale a datoriei”. *Cluj-Napoca, 2 octombrie 2013*

Eveniment editorial la 10 ani de la moartea autorului

Am ales să alcătuim această carte cu interviuri și memorii, un fel de autobiografie indirectă, pentru a da iluzia unei prezențe, acum, la zece ani de absență. (Irina Petraș, Laura Poantă)

Adrian Popescu:

Când l-am cunoscut la *Echinox*, prin 1967-68, avea deja faima unui talentat exeget, remarcat de profesorul Ion Vlad, printre primii. Tânărul critic se dovedise un condei alert și tăios. După absolvire, 1970, intră în redacția revistei *Steaua*, unde va deține o așteptată și apreciată cronică literară, vreme de câteva decenii, 1970-90... Format în ambianța cercurilor literare studențești și în sălile de lectură ale Bibliotecii universitare din orașul studiilor sale, Petru Poantă se impune, la revista literară condusă de Aurel Rău, prin pertinenta diagnosticului critic, formulat cu grijă, în urma unor minuțioase analize (vezi *Radiografii*, 1978, 1983) ale literaturii contemporane. Petru are vervă polemică, unde este cazul, are gust și puterea de a ghici din fragmente concepția unificatoare a unui autor, întregul lui univers artistic. Zeci de ani, alături de Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Lucian Raicu, Gheorghe Grigurcu, Mircea Iorgulescu este unul dintre cei mai bine cotați critici de poezie, iar numele lui contează în epocă. [...]

Orașului care l-a adoptat i-a dedicat mai multe eseuri, unice în felul lor, docte și dezinvolve, un elogiu al citadinismului modern, al spațiilor culturale ample, arhitecturale, instituționale, individuale, toate concepute pe baza unui proiect identitar, după 1918. Dincolo de scenografia urbei este descifrat programul ideologic și descris cu un har extraordinar de a cristaliza în sintagme memorabile o realitate puțin cunoscută nespecialistului. *Clujul meu*, 2006, 2007, 2011, practic, sunt reluări tot mai cuprinzătoare, cercuri concentrice ale descrierii din interior a cetății transilvane.

Ion Mureșan:

Prietenul meu Petru s-a dus. Și m-a lăsat în brațe cu o întrebare. O întrebare pe care am tot amânat să i-o pun. Poate pentru că o consideram prea intimă. Iar la mesele de la Klausenburg era mereu însoțit de Alexandru Vlad. Or, întrebarea era a mea și răspunsul lui se cuvenea să fie proprietatea mea. Oricum, cei care nu poartă ochelari vor considera mereu comunicarea aparte dintre doi „ochelariști”, dacă nu suspectă, în orice caz ridicolă. Iar Petru și eu eram „ochelariști”. Iar întrebarea mea se referea la ochelarii lui, pe care i-am socotit mereu miraculoși.

Petru avea un scris foarte ordonat și foarte mic. El scria cu litere cât puricii și prefera să scrie pe bucăți mici de hârtie. Avea ceva dintr-un copil care preferă să vadă într-o mașină o mașinuță de jucărie, într-un cal, un căluț de lemn, într-un om, o păpușă. Astfel lumea devenea suportabilă și dragă. Cred că la el granița între obiect și cuvântul care îl denumea devenise vagă: folosea cuvintele cu o responsabilitate exagerată, ca și cum ar fi fost obiecte, și obiectele ca și cum ar fi fost cuvinte.

Ce nu am înțeles? Nu am înțeles, și asta trebuia să-l întreb: cum se face că scrie cu ochelari, iar când citește, citește doar fără ochelari? Cum face el că, atunci când scrie, nu vede să scrie decât cu ochelari, iar când citește, nu vede să citească decât fără ochelari? Sigur, acum sunt silit să detaliez o întrebare pe care lui i-aș fi pus-o foarte scurt: „Petre, tu de unde știi când scrii și când citești, cum faci diferența?”

Am rămas cu întrebarea asta în brațe. O întrebare care nu se mai potrivește nimănui. Și nu mai am cui să o pun. Sunt convins că el nu ar fi râs de mine și de întrebarea mea. Eventual, și-ar fi ridicat ochelarii ca și cum m-ar fi citit.

Aurel Podaru

În memoriam Petru Poantă

În urmă cu douăzeci de ani, am avut inițiativa alcătuirii unei antologii dedicate Gării Beclean pe Someș. Pentru aceasta, i-am contactat pe cei care, de-a lungul anilor, au participat la diverse manifestări de cultură: *Colocviile de la Beclean*, Întâlnirile Clubului Saeculum, ca să le amintim doar pe cele de anvergură națională, rugându-i să scrie o pagină, o amintire oarecare, ceva despre gara din Beclean, cei mai mulți dintre aceștia au venit la noi și s-au întors acasă cu trenul. Antologia se intitulează *La Beclean pe Someș, cândva...*, Editura Clubul Saeculum, 2003 și este prefațată de Ioan Pinteau.

Au răspuns invitației noastre 61 de cavaleri ai condeului. Printre aceștia se numără și regretatul critic literar Petru Poantă, care ne-a trimis textul de mai jos..

Un grup de fete pe peron

Când mi s-a cerut să scriu un „gând” despre gara din Beclean, mi-am amintit automat de celebrul „reportaj” al lui Geo Bogza despre Mizil, în care „sentimentul gării” apare ca expresie a unei deriziuni existențiale halucinante, în proximitatea absurdului. Cum sunt ușor alergic la imaginarii morbide și depresive, am descoperit în memoria mea abisală o imagine idilică desprinsă parcă din universul coșbucian care s-ar putea să fie chiar a gării din Beclean. Era într-o vară a anilor '70, și mă întorceam de la o șezătoare literară. Pe peron se afla un grup de fete în costume populare și cred că plecau la secerat în alte părți ale țării. O șatenă frumoasă, cu aerul cel mai firesc din lume a început să cânte. Atunci am avut revelația esenței universului coșbucian ca „salon natural” al spiritualității transilvane. Coșbuc n-a inventat integral spațiul idilic, zona aceasta grănicerească, bine modelată de cultură, astfel că nici sensibilitatea rurală nu mai e deplin arhaică. M-a uimit atunci faptul că, deși e doină pură, cântecul avea un text cult. Printr-o ciudățenie a memoriei mai știu încă patru versuri:

Văd luceafărul în zbor

Printre nori și stele

Cum se-nalță așa ușor

Visurilor mele

Petrică, o auzi cum cântă?

Aurel Rău

Vârste/vârste (în orașul Bistrița)

Râul Bistrița a venit aici să-i dea orașului un nume, ca apoi să meargă să se verse în Șieu, și cu acesta în Someș, în Mureș, în Tisa, în Dunăre și mai departe.

Romanii în arme au venit aici, să construiască mai multe castre, după ce i-au împins în cer pe daci, ori s-au înfrățit cu ei, dar și să ducă spre munți un drum de lespezi, cu urme și azi.

Valuri de slavi au venit aici, să-i ascundă pe pecenegi într-un nume de sat, Beșineu, după ce au numit cetatea Rodnei, cu minele ei „de argint”, pe care au ars-o hirsuți „tartari”.

Coloniștii „sași” au venit aici, într-un sistem de „șapte cetăți”, acum nouă sute de ani, prin „1222”, să zidească turnul cu ceas, „cel mai înalt din Ardeal”, și să știe bezele, când vin de la Nil, unde le sunt cuiburile.

Regii angevini au trimis aici scrisori, și o stemă cu cap de struț purtând coroană și crini francezi, și aprobări de un târg anual, unde oamenii se întâlnesc, și fac nunți.

Ordine de călugări au venit aici, trimiși de Papi, să înalțe spital și școli, frați nu numai întru Hristos, prevestiri de un veac de Lumini.

Ioan de Hunedoara va fi venit aici, român școlit în Florența, să zidească cetatea de pe Dealul Târgului, unde s-a găsit o monedă veche de 850 de ani – tunar omorător de turci, ucis de ciumă, în Balcani.

Matei Corvin a trimis aici scrisori, restabilind drepturi, vânzând orașului zidurile de sus, pe 6000 de florini, ca piatra să se adauge zidurilor de jos, pe care să umble străji cu lămpașe, strigând „Te văd, te văd!”, azi și ele amintiri.

Johannes Zommer, a venit aici, umanist prusac, autor al „Vieții lui Despot Vodă”, o comoră pentru cronicari moldoveni și munteni, să fie rector de Gimnaziu, și să scrie elegii.

Petru Rareș a venit aici, care a „cucerit Ardealul cu sabia”, în drumurile-i spre Ciceu, cetate ținând de Bizanț, unde va merge să-și recapete un drept de la Soliman Magnificul, și de unde va trimite, Judelui, șef de breaslă, scrisori.

Greul Stavrinos a fost închis aici, în Turnul Dogarilor, unde a cântat faptele de arme ale Viteazului Mihai, care a făcut, primul, unirea românilor, încoronându-se în Alba Iulia, ca Domn a trei țări.

Generalul Basta a venit aici, care s-a slujit de valoni în a ucide mișelește un aliat de arme, i-a chiar avut în oastea lui, vrând să ocupe orașul prin sete, punându-și cortul în satul Iad, și „tăind” apa condusă din „Mica Bistrița”, un izvor bun.

Gheorghe Șincai a învățat aici, la Gimnaziul Piaristilor, absolvind „clasa de retorică”, autor al „Cronicii românilor”, stâlp Blajului „mică Romă”, în Școala Ardeleană corifeu.

Generalul Bem a venit aici, într-o iarnă, galițian, luptător pașoptist, învingător de austrieci la Dej, după ce l-a slujit pe Napoleon, care l-a decorat ca pe un erou; urmând să moară, pașă, în Alep.

Doi împărați au venit aici, Francisc I și Iosif II, primul urcând și în turnul Bisericii Evanghelice, să privească acoperșuri roșii, ca un congres de scuturi, iar al doilea să viziteze Regimentul II de Graniță, înființat de Maria Tereza, să refacă drumul din Ardeal spre Bucovina, și să salute „nepoți” „sărmani”.

Andrei Mureșanu a pornit de aici, poet mag, „semnelor vremii profet”, să scrie „Deșteaptă-te române”, ca orașul să fie al unui Ilni.

Un colonel Eminescu a venit aici, de unde nu va mai pleca, dar poate și fratele său mai mare, să strângă „material”, drumeț spre Blaj, pentru „Geniu pustiu”.

George Coșbuc a venit aici, înainte de-a scrie „Nunta Zamfirii”, să-și vadă foști colegi de liceu, cum și pe un profesor Grigore Pletosu, „primul său critic literar”, când s-au făcut și fotografii.

Liviu Rebreanu a venit aici, să ia cadre pentru romanul „Ion” și pentru „Pădurea spânzuraților”, și să se îndrăgostească, subit, de o actriță de vodevil, visător.

Jonathan Harker a venit aici, erou în romanul lui Bram Stoker, să-l întâlnească pe Vlad Țepeș, cândva drumeț prin împrejurimi, poate spre Iași, schimbat în vampir, în pasul Bârgău.

Regele Ferdinand a venit aici, însoțit de Regina Maria, după încoronarea din Alba Iulia, când a vorbit cu primarul locului, în germană, între românii la ei acasă, sub tricolor.

Carol II a venit aici, viitor rege, în exil, și de cultură, râvnind la tot ce era frumos, deci având și urmași țărani, s-a spus prin folclor, leiți el.

Lucian Blaga a venit aici, să-și ia casă pe Dealul Târgului, unde să lucreze cu „magic”, să aibă fiori de grădinar, dar și să exclame, privind spre munți: „adevăratul meu spațiu mioritic!”.

Autorul acestor rânduri a venit aici, să afle cele de mai sus, și să le încresteze pe un răboj, sub un titlu „vârste/vrâste”, cum s-ar da într-o piatră cu un amnar.

„Istoria românilor prin călători”, titlu de carte de Nicolae Iorga, călător și el pe aici, prin începutul de veac XX, și care a scris și despre unele din aceste date, doar că mai exact.

(Din volumul în curs de apariție *Poveștile Bistriței*, realizat de Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud și Primăria Bistrița, Editura Charmides)

David Dorian

Trandafiri din cuvinte

În *Prologul* noului volum de versuri *Trandafiri înfloriți*, Editura Dokia, 2023, Aurel Rău trasează liniile ideatice și emoționale ale unui demers poetic vădind simplitatea maiestruoasă: „O/ carte/ cu trandafiri/ în care cuvintele/ să stea de vorbă cu florile/ florile să țină de vorbă cuvintele/ și cuvintele să nu se vrea flori/ în schimb florile să se vrea cuvinte/ care să vorbească despre flori și să/ înflorească...”

Nicio altă floare nu a fost inspiratoarea atâtor poeți și artiști ca trandafirul. Cultivat în urmă cu cinci mii de ani în China, el s-a răspândit în întreaga lume, iar semnificația lui în creațiile artistice este de o bogăție inegalabilă. Marile popoare ale Antichității îl menționează în cronici, mitologia greacă nu ocolește fapte și întâmplări ale zeilor legate de trandafir. Mai apoi, trubadurii medievali îl fixează în simboluri ale iubirii și perfecțiunii. Dante și Shakespeare cântă frumusețea și pasiunea umană prin această floare. Existența spinilor trimite la Hristos, la supliciuul sfinților bisericii. Simbolistica referitoare la trandafiri s-a îmbogățit peste veacuri într-atât încât în zilele noastre a ajuns să desemneze lucrul banal, ușor desuet.

Aurel Rău redescoperă cu candoare și solemnitate toate aceste sensuri, și încă altele. Timpul de grație al trandafirului e perioada de înflorire, echivalentă cu cea a harului poetic:

„Când am intrat în iunie au intrat/ în an/ și trandafirii./ Când vom ieși din iunie va ieși/ din an/ și prima șarjă de trandafiri. [...] Dar va fi încă mult până la căderea brumei.” (*Mituri grecești*).

O poezie delicată, în care tema trandafirului e abordată cu serenitate, dar și cu experiența vastă a cărturarului trecut prin literatura lumii. Aceste poeme ale rozelor își au punctul de inspirație în acei însoțitori tăcuți prin anotimpuri, lujere înflorite ce străjuiesc, de ani și ani (mai bine de 30, precizează undeva autorul), casa poetului, dar și în lirica unor mari poeți ce au cântat frumusețea misterioasă a trandafirului, cum ar fi Macedonski, cu ale sale rondeluri ale rozelor: („Urcând pe pomi, zâmbind pe casă./ Se surpă rozele grămadă ...”); Radu Stanca, cel care vede în trandafiri steaguri fluturând: „Stau singur între patruzeci de steaguri/ Și mă întreb pe care să-l aleg”.

Sunt poezii ce poartă amprenta timpului zămisirii prin observarea atentă a transfigurărilor vegetale. Prima dată este anul 2015 și urcă până în 2021 – așadar câțiva ani din cei numărați pe răbojul vârstei înțelepciunii poetului nonagenar. Cartea poate fi socotită un tratat poetic despre trandafiri.

Un titlu de poem ne trimite la Umberto Eco, prin *Numele trandafirului*, pe când din cercetarea minuțioasă a tot ceea ce este legat de această floare nu putea să lipsească denumirea ei în limba greacă: *triantaphillon*. Poetul notează cu exactitate de botanist, de grădinar instruit, ziua când trandafirii săi se pregătesc să înflorească: 30 mai, constatând că au pierdut startul din alți ani cu o zi sau cu două.

Înflorirea lor seamănă cu sute de minarete, cu șrapnele ce izbucnesc din miezul unei explozii vegetale. Versurile abundă în asocieri, în trimeri livrești legate de acest miracol al naturii. De la trandafirii de Ispahan, la trandafirii lui Rilke (cu gândul curtenitor la moartea poetului adusă de spinul unui trandafir). Cupa trandafirului închipuie pocalul cristic din care beau sfinții albinelor. Corola unui trandafir, reflectarea ei într-un lac seamănă cu o constelație, pe care poetul o și numește: Cepheus.

Tăierea unui lujer de trandafir suscită gândul caducității, al vulnerabilității: „Dar așa țin vara,/ o clipă, în loc./ Nu uit că toate trec./ Harș! cu foarfeca, ocolind spinii”.

Miresmele de camfor, de piper, efluviile inspirate cu nesaț – de data aceasta în grădina Botanică a Clujului – îi aduc în memorie călătoria în timp. Trandafirul marchează teritorii spațio-temporale cu miroznela sale.

Într-un alt poem, intuim joaca naivă a îndrăgostiților sondând destinul prin succesiunea petalelor smulse: mă iubește, nu mă iubește... În altul ni se dezvăluie perfecțiunea matematică a alcătuirii trandafirului. Ne amintim, de bună seamă, de volumul de poezii al lui Gh. Grigurcu, *Un trandafir învață matematica*. De altfel, prolificul critic și poet îl socotea pe Aurel Rău drept „cel mai important poet al Transilvaniei”.

Poetul trăiește alături de trandafirii săi singurătatea senină a senectutii. Sunt ființe cu care comunică, pe care le observă cu atenția unui îndrăgostit ce le iubește cu toate simțurile: “Sugestia de fruct/ a unui trandafir galben –/ un măr, o pară, fraged;/ din care să muști. / Mergi la el, și încearcă!/ Vor scrâșni în dinți petalele, /comestibile; / va urca în creieri parfumul”.

De la joaca senină a tinereții, cu risipirea petalelor, trandafirii îl duc pe poet la interrogația tragică și fără răspuns a prințului Danemarcei (o altă joacă tragică a destinului): a fi sau a nu fi.

Sunt câteva gânduri pe care le-am așternut răsfoind această corolă poetică plină de culoare, de arome, de trimeri livrești ce pun în lumină harul unui mare poet și cărturar ce a influențat în sens pozitiv literatura română vreme de peste patruzeci de ani cât a stat la cârma prestigioasei reviste „Steaua”.

Mircea Măluț - 60

Alexandru Uiuu

Calendarul fără sărbători

– despre Mircea Măluț și cartea Topografiile Umbrei

Mircea Măluț își împrumută vocea unui scrib și descrie încifrat Imperiul său poetic într-un dicteu care este îndeobște al mătrejei chiar când vizează realități sufletești discrete.

Ideea integratoare, tonul auctorial păstrat și unitatea volumului reprezintă un semn de maturitate și angajament poetic deplin pentru autor. În ziua de azi de cele mai multe ori suntem puși în fața unor cărți de poezii eclectică, de fulgurații și idei, în care este dificil de sesizat o poetică, o viziune integratoare cum ne-a obișnuit marea poezie. Mircea Măluț aparține unei generații și a avut maeștri care au gândit poezia ca fiind un weltanschauung, o concepție generală, globală, despre lume și viață și asta i-a făcut în răstimpuri să publice cărți care au reprezentat trepte spre piscul de pe care se poate scruta poetic

întinsul și adâncul lumii atât cât îi stă omului în putință.

Imperiul lui Mircea Măluț poate să stea în vârful unui ac sau să conțină mii de galaxii fiind un topos misterios și desacralizat ca un calendar creștin gri, din care lipsesc rândurile roșii ale sărbătorilor dar nu și cunoașterea și bucuria vieții.

Casa omului este ființa și poetic locuiește omul această casă, ne vine iar în minte sentința heideggeriană care ne sugerează că Imperiul ar fi ființa însăși iar umbra topografiată, existența poetică a omului, al doilea Eu, pe lângă cel social, cel autentic..

L-am auzit pe Măluț citind trei poeme din carte în Serile de la Casa Poetului organizate de David Dorian și Ioan Pinteș și m-a atras densitatea lor metaforică și licențele poetice care trădează o îndelungată așezare pe text și șlefuirea lui până la forma dorită care califică poetul în respectul limbii române și al marii poezii.

Mai rămâne să ne întrebăm, cum se întâmplă în trendul contemporan, la ce bun această carte de poezie? Răspunsul este unul la îndemână: pentru a cunoaște în mod subtil și mediat metaforic cât, cum și de ce facem umbră pământului și pentru a ne bucura de virtuțile poetice și lingvistice pe care Mircea Măluț le desfășoară spre desfătarea cititorului..

o durere cu degetele-nfipite în ziua de mâine
călătorul (7,7)

cu asedii prelungi mă-ntâmpină viitorul
știu că demult marginile mă așteaptă
flămânde
și fac obositoare și complicate calcule
pentru fărâmitura de echilibru

liniștea mea
priveaga imperiului plecată-n exil

pârâie obosite temeliile povestite
de cronicarii retrași pe ascuns
pentru cel venit în numele treimii
e o turbure vânătoare-n imperiu vă spun

cerul și-a luat câmpiile-napoi
iau drumul în spate și-apun
în durerea cu degetele-nfipite
în ziua de mâine

între două verticale de întuneric
martorul (9,19)

oricum ai merge
tot pe-o margine te afli
între două verticale de întuneric (II)

îți zici un ecou frânt își aduce aminte
ce gândesc oare umbrele despre lucruri
într-o noapte ca asta ce se lasă
peste lume ca o groapă comună

îți așezi pedepșa alături
ca pe un vechi și bun vecin
lângă zestrea resturilor

stai într-o provincie tristă a imperiului
privești cum vine noaptea
ca o taină medievală
și știi că undeva ei
privesc în calendarele tale
ce n-au sărbători

restul din rest

martorul (19,1)

cu un gest umed ia el în mâini
restul din rest
cum să-ți închipui o armă în afara stării
de veghe întrebă

ce să-i răspunzi aripii ăsteia
ce mărturisește fără ocol
că în zbor îi e frig

cine să cântărească seceta cumplită
a liniei drepte
cine să cântărească lacrima vărsată
pe ascuns
de o rădăcină

ce poate visa un cuțit
într-o casă cu pereții vătuiți de spaimă

cu un gest umed ia el în mâini
restul din rest
dar lor le place să creadă că lumina
stă totdeauna în picioare
nu știu că urletul are brațele lungi

cum să privești
o sămânță căzută pe gânduri

și s-au hotărât semințele să meargă-n exil
călătorul (1,9)

dinspre dicționarele tăcerii
vin veghetorii insomniilor
nu putem să ne împotrivim au zis
hotărârii de-a merge-n exil a semințelor

sâmburele de jertfă
se răsucise de spaimă în somn
istoria plângea furișată
goală pe undeva
pe câmpurile de luptă ale imperiului

plecatul și-a ridicat mâna tăcerii
la el au venit desculțe
de s-au spovedit armele

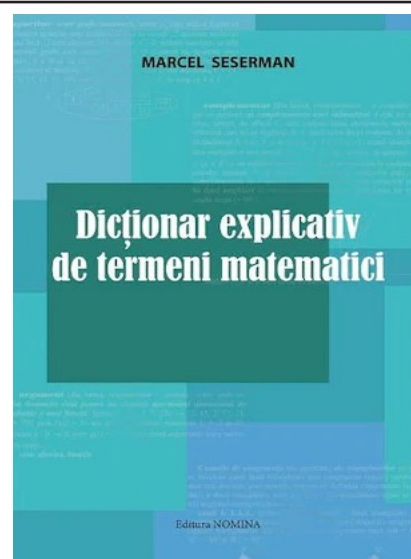
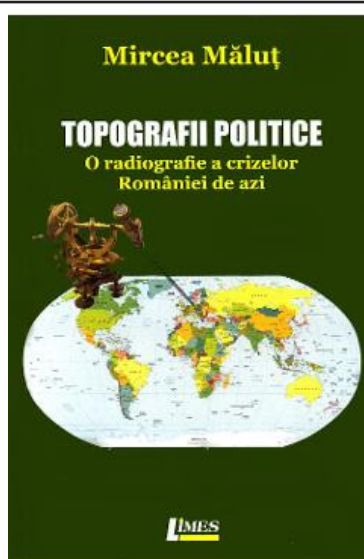
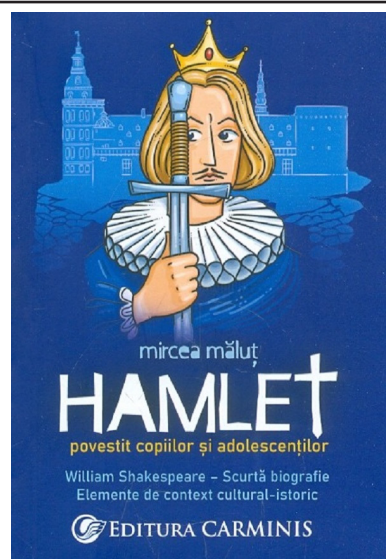
o viață compusă din naufragiile noastre
în veacul acesta ce visează urât
când lucrurile cad cu zgomot în lucruri
când se inserează a spaimă în mit

tocmai acum
martorul (11,3)

tocmai acum când cimitirele
se apropie în liniște
unele de altele

tocmai acum când
nu se mai pot scrie epopei
(în taină fie spus noi exersăm la
apocalipse) (V)

tocmai acum când utopiile își fac
o penibilă concurență
tocmai acum apari tu
și ne spui lucrul acesta
și e atât de târziu că precis a uitat

Premieră la Bistrița cu Radu Afrim și Dan Coman

Gabriel Mihăieșe

La câțiva oameni distanță – sau cum relația dintre părinți poate afecta copiii

Spectacolul de teatru „La câțiva oameni distanță de tine” este realizat de Centrul Cultural Municipal „George Coșbuc”, Bistrița în parteneriat cu Teatrul Național „I.L. Caragiale”, București. Regia spectacolului aparține lui Radu Afrim, iar textul este scris de Dan Coman. Evenimentul a ajuns la cea de-a patra reprezentație iar sala Palatului Culturii Bistrița este tot plină. Publicul iubește povestea și actorii, și se regăsește în situațiile prin care trec aceștia. Reprezentația este împărțită în 2 părți cu pauză de 15 minute. Cele două părți sunt două spectacole diferite ca și poveste dar care în esență au aceeași temă de bază, aceea că relația părinților, sau lipsa afecțiunii dintre aceștia afectează sufletul copiilor, marcându-i pe viață.

În prima parte avem pe Flavia Giurgiu care joacă rolul fetei plecate în America care

în ciuda aparențelor, este o persoană tristă și depresivă, pentru care plecarea de acasă a fost singura soluție de a scăpa de amintirile sufocante din copilărie, certurile dintre părinți, bătăile încasate de la tata.

Tot în prima parte îl avem pe Marius Manole, fiul care nu-și mai gasește locul în lume, a renunțat la școală, lucra în construcții și care se simte vinovat de moartea tatălui său, deși nu putea să facă nimic. Dorința lui cea mai mare de pe lume ar fi să dispară.

În a doua parte îl avem pe Ștefan Iancu fiul a cărei mama e plecată în Austria să îngrijească bătrâni, iar tatăl lui e internat la dezalcolizare. Acesta este împărțit între două lumi încercând din răpuzeri să-și salveze familia și s-o reunească când de fapt nu e datoriu lui și nici nu are puterea să facă asta.

Adolescenții jucați de, Marius Manole și Ștefan Iancu, se simt foarte vinovați pentru destrămarea familiilor lor deși nu au nici o vină. Ei încearcă din răpuzeri să salveze cu orice preț oamenii dragi lor, dar unele persoane nu mai pot fi salvate sau nu mai vor să fie.

O a doua temă importantă este emanciparea femeii. Sătule să se mai certe cu bărbatul și să fie doar papuși în casă, mamele jucate de Natalia Călin și Mirela Opreșan preferă să se arunce în muncă de sclavie pentru a putea simți o urmă de independență. De asemenea se poate observa ca ambele femei încercă fiecare în felul lor să-și reface viață.

Dacă femeile din piesă încearcă să-și reface viață, bărbații se simt emasculați și lipsiți de viață. Singura lor dorință e de autodistrugere de cele mai multe ori apelând la batură și violență. Pentru tată, Marius Bodochi, faptul ca soția preferă să robească și să spele „funduri de babe” decât să stea să-și petreacă timpul cu el acasă e umilitor și extrem de trist.

Tema migrației este folosită ca și scuză pentru personajele noastre care nu-și doresc neapărat bani pentru o viață mai bună. Ele doresc să fugă de problemele lor de acasă ca să se redescopere pe ele însuși.

Spectacolul are din fericire și momente comice, de destindere de umor bun precum nunta la bistrîteni cu vecinii de bloc, concediu la băi, sau spălarea și îngrijirea bătrânei din Austria. Umorul este autentic și are ca scop să mai destindă atmosfera sumbră și serioasă a spectacolului.

„La câțiva oameni distanță” este un spectacol complex, autentic și de mare calitate care reușește să te amuze, emoționeze și întristeze.

Distribuție: Marius Bodochi, Marius Manole, Mirela Opreșan, Natalia Călin, Flavia Giurgiu, Ștefan Iancu

Text: Dan Coman

Regie și univers sonor: Radu Afrim

Scenografie: Sabina și Bianca Veșteman

Coregrafie: Flavia Giurgiu

Concept lumini: George Jipa

Sunet: Sorin Berehuescu

Asistent sunet: Bogdan Ungureanu

Asistenți lumini: Ovidiu Moldovan, Paul Rusu

Tehnic: Ioan Ciocan, Viorel Lup, Gheorghe Ionele, Vasile Silaș

Radu Afrim este unul dintre cei mai talentați și mai sofisticăți regizori de teatru europeni. A fost desemnat „Cel mai bun regizor” de trei ori de către UNITER, Uniunea Teatrală din România, pentru „Tihna” după Attila Bartis (compania „Tompa Miklós”, Teatrul Național Târgu-Mureș, 2015), pentru „Joi.megaJoy” a lui Katalin Thuroczy la Teatrul Odeon din București (2007) și pentru „Plastilina” de Vasili Sigariov la „Toma Caragiu” Ploiești (2006). În 2008 a câștigat și „Coup de Coeur de la Presse” (premiu decernat de presă) la Festivalul „Off” de la Avignon, pentru piesa lui „Mansarde à Paris. Les détours de Cioran” de Matei Vișniec. A fost timp de 3 ani director al Galei Tânărului Actor (Gala HOP) în perioada 2013-2015. Dintre cele mai recente spectacole regizate amintim „Pădurea spânzuraților” după Liviu Rebreanu (2018), „Inimă și alte preparate din carne” după Dan Coman (2020) - Premiul UNITER pentru cel mai bun spectacol în 2021, „Repetiție pentru o lume mai bună” dramatizare de Mihai Radu și Ionuț Sociu după romanul omonim de Mihai Radu (2023), Seaside Stories - Premiul UNITER pentru cel mai bun spectacol în 2023.

Marius Bodochi este unul dintre cei mai recunoscuți și iubiți actori de teatru și film din România. Este director artistic al Teatrului Național „Ion Luca Caragiale” din București. A creat roluri memorabile în teatru, film, televiziune și teatru radiofonic în același timp având și o importantă activitate didactică. A colaborat de-a lungul carierei sale cu cei mai importanți regizori români. Roluri recente în spectacolele TNB: „Repetiție pentru o lume mai bună”, dramatizare de Mihai Radu și Ionuț Sociu după romanul omonim de Mihai Radu, regie Radu Afrim (2023), „Cuvântul progres rostit de mama suna teribil de fals” de Matei Vișniec, regie Botond Nagy (2023), „Cei drepti” de Albert Camus, regia Mihai Măniuțiu (2022). Filmografie recentă: „Capra cu trei iezi” (2022), „Apostolul Bologa” (2018), „La limita” (2016).

Marius Manole este din 2002 actor la Teatrul Național „Ion Luca Caragiale” din București și unul dintre cei mai îndrăgiți actori ai generației sale. A făcut roluri remarcabile în teatru, film și televiziune și a participat în numeroase proiecte în teatrele din țară. A câștigat Premiul Uniter pentru „Cel mai bun actor în rol secundar” pentru rolurile Bătrânică apatică și Actorul din spectacolul „Între noi e totul bine”, regia Radu Afrim (2016). Roluri recente în spectacolele: „Repetiție pentru o lume mai bună”, dramatizare de Mihai Radu și Ionuț Sociu după romanul omonim de Mihai Radu, regie Radu Afrim (2023), „Cei drepti” de Albert Camus, regia Mihai Măniuțiu (2022), „Trei surori”, un scenariu (ne) firesc de liber după Cehov, regia Radu Afrim (2019), „Pădurea spânzuraților” după Liviu Rebreanu, regia Radu Afrim (2018).

Mirela Opreșan este o actriță de teatru, televiziune, și film. După câțiva ani petrecuți la Teatrul de Comedie din București este acum actriță la Teatrul Național „Ion Luca Caragiale” din București. A primit Premiul Gopo pentru cea mai bună actriță pentru rolul Adrianei Hanganu din filmul „Marți, după Crăciun”. Pentru publicul larg este cunoscută pentru rolul din serialul de televiziune „Las Fierbinți”. Roluri recente în spectacolele: „Repetiție pentru o lume mai bună”, dramatizare de Mihai Radu și Ionuț Sociu după romanul omonim de Mihai Radu, regie Radu Afrim (2023), „Cei drepti” de Albert Camus, regia Mihai Măniuțiu (2022), „Bolta cerească” de Lucy Kirkwood, regia Gelu Colceag, (2022)

Ștefan Iancu este unul dintre cei mai promițători actori ai noii generații. E recunoscut pentru roluri în film și televiziune precum „Un pas în urma serafimilor” (2017) pentru care a primit trofeul Gopo, „Amintiri din Epoca de Aur - Dragoste în timpul liber” (2009) sau „Vlad”, serialul Pro TV.

Flavia Giurgiu este actriță de teatru și film și colaborează cu Teatrul Național „Ion Luca Caragiale” din București fiind implicată în numeroase proiecte și ateliere de film și teatru în țară. Roluri recente în spectacolele: „Trei surori”, un scenariu (ne) firesc de liber după Cehov, regia Radu Afrim (2019) „Neguțătorul din Veneția” de William Shakespeare, regia Alexander Morfov (2019) „Pădurea spânzuraților” după Liviu Rebreanu, regia Radu Afrim (2018).

Natalia Călin este actriță de teatru și film fiind angajată la Teatrul Național „Ion Luca Caragiale” din București din 1999. A câștigat Premiul UNITER pentru „Cea mai bună actriță în rol secundar” pentru rolul Doamna Bologa din „Pădurea spânzuraților” în regia lui Radu Afrim (2019). Roluri recente în spectacolele: „Repetiție pentru o lume mai bună”, dramatizare de Mihai Radu și Ionuț Sociu după romanul omonim de Mihai Radu, regie Radu Afrim (2023) „D’ale carnavalului” de I.L. Caragiale, regia Alexandru Dabija (2021) „Trei surori”, un scenariu (ne) firesc de liber după Cehov, regia Radu Afrim (2019) „Pădurea spânzuraților” după Liviu Rebreanu, regia Radu Afrim (2018)

Nu mai sunt bilete pentru spectacol!

foto Răzvan Năstase
(Palatul Culturii Bistrița)

Ruxandra Cesereanu - 60

Cornel Cotuțiu

M-a poreclit „Inspectorul Pipă”

Mda !... Este vorba de dumneaei, sărbătorita noastră de acum, Ruxandra Cesereanu (deopotrivă, Braga, căci acesta e și numele de... casnică, însușit cu drag de la soțul Corin).

Așa este: Una dintre recompensele de care am avut parte, în anii mei de inspectorat școlar la Bistrița-Năsăud, a fost așezarea tinerilor absolvenți ai Facultății de Filologie „Babeș-Bolyai”, profesorii Braga, în 1985, în ținuturile binecuvântate de George Coșbuc și Liviu Rebreanu. Doar că, în primul an, Ruxandra a dăscălit la Liceul Industrial Năsăud, iar Corin la Liceul „Andrei Mureșanu” Bistrița. Aveau însă domiciliu în reședința de județ, tânără profesoară fiind nevoită să facă naveta.

Știam de ei, încă înainte a se așeza (provizoriu) la Bistrița. Amândoi veneau din familii de scriitori - publiciști: Mircea Braga (Sibiu) și Domițian Cesereanu (Cluj). Pe dl. Cesereanu îl cunoșteam încă din anii când debutasem în revista „Tribuna”.

Știam deja de prezența lor în spațiul editorial: Ruxandra Cesereanu debutase în volumul colectiv de poezie „Alpha” (1985), iar Corin Braga a făcut parte din cuprinsul volumului colectiv de debut „Doisprezece prozatori” (1988). În timpul șederii în locul natal al lui Andrei Mureșanu, avea

să-și pregătească romanul „Călătorie prin oglinzi” (1989).

Așa încât, venirea celor doi, să profeseze în spațiul școlar vegheat, îndrumat de către mine, am considerat-o echivalentă cu cireașa de pe tort. În anul următor, sprijinit de inspectorul general-adjunct Ioan Ilieș, s-a reușit să i se acorde o catedră doamnei Cesereanu la Liceul „Liviu Rebreanu”.

Desigur că în cei trei ani de ședere la Bistrița, am săvârșit - ca inspector de specialitate - controale și dialoguri metodico-profesionale, păstrând aceeași plăcere de a-i vedea, acum în ipostază de dascăli la ore.

Fac o mărturisire, acum, după... o jumătate de secol: În cele câteva prilejuri de a o asista la clasă pe Ruxandra Cesereanu, în cei trei ani de școală năsăudean-bistrițeană, am ajuns, în câteva rânduri să regret că nu-i pot fi elev. Numai că i-aș fi fost un școlar nătâng, căci - nu-i așa ? - notele în catalog nu se dau pentru privirea nesățioasă, contemplativă ce o acumulezi și pentru timpanul copleșit de inflexiuni sonore, mereu mângâietoare.

Noi, cei apropiați, ne adresam, în momente de amicitie cu răsfățatul „Rux” - se vedea că-i face plăcere. Avea, asemeni nouă, cei câțiva, simțul umorului, încât știa că nu mă simt ofensat când mi se adresa, în particular, cu „Domnu inspector Pipă”. În anii aceia, schimbam nicotina din țigară cu cea din luleaua străbună. Deprinsesem un fel de ritual al pregătirii tutunului în acea cavitate a pipei, apoi fumatul, ca atare, îmi făcea plăcere. Rețin o secvență nostimă: I-am spus secretarei de la sediul Inspectoratului că am de făcut un control la Generală 4 (unde profesa Rux, în anul al treilea de ședere), mai apoi însă m-am răzgândit și am urcat la etaj, unde-mi aveam biroul și „am tras o pupă”, cum se zice. Un coleg, a întrebându-mă pe secretară unde sunt eu și i s-a răspuns precum lăsasem vorba. „Nu, a comentat colegul, e în clădire, simt mirosul parfumat al tutunului său de pipă”.

Relațiile de stimă amicală au rămas neschimbate și după plecarea familiei Braga (mai întâi la Sibiu, apoi la Cluj, în meritate responsabilități culturale și universitare).

Adresarea aceea amicală, porecla, doamna Cesereanu a agreat-o (constat eu) cu plăcere reală, căci, iată, în 1993 mi-a trimis cartea de poezie „Grădina deliciilor”, cu dedicația „Domnului Cornel Cotuțiu, zis Pipă, pohemele și tandrețea Ruxandrei”. În același an: tipărește la Editura Dacia Cluj-Napoca „Zona vie” și îmi scrie pe pagina de gardă: „Domnului Cornel Cotuțiu, zis odinioară „Inspectorul Pipă”... ș.a.m.d. În 1997 publică la Editura Albatros, București, volumul de proză, pe un exemplar învrednicindu-mă astfel: „Domnului Inspector Pipă, cu multe amintiri șagălnice și cu drag iar și iar, Ruxandra”. În 2009, dedicația este astfel, la cartea „Gourment”: „Pentru don Cornelius (Inspectorul Pipă), cu drag, acest jurnal...”

Mă opresc aici, cu gândul că prezumtivului cititor al acestor rânduri de nostalgie ar putea să i se stârneasă vreo grimasă. Închei, totuși, astfel: Când iau de pe raftul cu prietenii câte o carte semnată de Ruxandra Cesereanu, mai întâi aleg de pe polița cu pipe (abandonate definitiv mai bine de 30 de ani) cea care-i plăcea aceleia care m-a înnobilit cu această particulară identitate.

California
(pe Someș)

On a dark desert highway, cool wind in my hair...

Avalanșa a pornit de la băieții și fetele care vrăjeau o chitară pe malul Someșului, așa au început să cadă amintirile și poezia.

Mai întâi ochii mi s-au făcut unul singur în frunte, o cameră de filmat care se rostogolește.

Septuagenara stătea în râu și își lovea pulpele cu fusta suflecată, pe când Hotel California ieșea ca un joint din burta chitării.

Bicicleta mea devenise un instrument muzical, iar Someșul mirosea a vremuri hipote.

Era vara unei exploratoare în colonii,

îmbrăcată într-un tricou cu dungi și bermude pescărești.

La marginea râului mașinile de tuns zguduiau iarba

iar câinii lingeau mâinile stăpânilor.

Și atunci am știut:

noi suntem cei drogadicți,

cei ce mai cred în lucrurile uriașe din piața publică,

în suprafețele tăiate de adâncituri.

Scoicile pariziene împrumutate odinioară de pe Rue Monsieur Le Prince pe care mai apoi le-am aruncat în Someș, iată, au rodit, s-au făcut scoici vertebrale pentru culegătorii de pe albia râului. Odinioară le-am furat și le-am dăruit neștiutorilor, iar ei au crezut în mine. În ele se găsește toată copilăria pământului care s-a amestecat cu apa.

Doi bărbați tăvăliți în iarbă râdeau cu telefoanele lipite de pântec, pruncii din cărucioare chițăiau, păreau niște șoricea uscați de căldură,

orașul se înmulțise cu drojdia de la subsuori,

era o plăcintă cu vișine scăpată pe asfalt.

Râul se năpustise peste ziduri.

Și atunci am știut:

noi trăim începutul și sfârșitul în ordine inversă.

Atunci când carcacele se vor dezintegra la bordura cerului,

vom avea găvanele umplute cu resturi de ziare.

Aricii de mare mi-au înțepat tălpile într-un golf atenian, unde adolescenții sărind de pe stânci și chiudind scrijeliseră numele unui oraș arogant doar de ei cunoscut: Sepolya City. Carcacele cosmice ale aricilor le-am adus acasă iar pe una din ele am așezat-o sub râu, deși era fărâmițată. Dar Sepolya City nu avea să se zidească niciodată în cețurile de pe Someș.

Pe mal, biserica Sfântul Mihail coborâse de pe picioroange, copiii cu praștia îi crăpaseră vitraliile.

Cafeneaua Insomnia duhnea a urină și a poezii descompuse,

în clubul Zorki pianele se stricaseră,

la barul Rivers dimineața lichidă avea culoarea pereților de spital,

pe terasele de la obeliscul Carolina fusese trasă la sorți

apocalipsa de început de mileniu.

Însuși regele Mathias venise să se scalde în Someș.

Eu fac aici înnădituri.

Gândesc un zигurat.

Amintiri învălmășite de râu îmi ung retina.

Ochii mei au fost doar originea unui poem care se scrie.

La grădiniță dormeam în paturi care se dezlipseau din perete.

Erau câteva zeci de fetițe cu funde în păr,

numai eu eram îmbrăcată băiețește, cu părul retezat,

purtam pulovăr și aveam ciucuri la căciulă.

După-amiaza îngrijitoarele ne puneau să dormim,

după ce înghițeam ceai cu bromură.

Atunci râul călătorea pe spinarea mea ca un trenuleț de jucărie.

(Din volumul California (pe Someș), Editura Charmides)

Meniu Maximilian

Prietenii, dincolo de Someș

Ruxandra Cesereanu este în ceas aniversar. Cunoscuta scriitoare, profesor universitar la Departamentul de Literatură Comparată al Facultății de Litere a Universității „Babeș-Bolyai”, are o legătură aparte cu județul Bistrița-Năsăud, aici debutând ca profesor la Năsăud, apoi la Bistrița. Parcursul profesional este admirabil, însă scriitoarea pomenește de multe ori clipele petrecute la Bistrița. La fel, amintirile celor de aici sunt legate de modul în care tânăra profesoară de atunci s-a integrat nu doar în mediul educațional, ci și în lumea culturală.

Colaborarea cu bistrițenii se vede și în plan editorial, amintind aici volumul de poezii *California pe Someș*, editat de Gavril Țărmure, și cartea *Poveste despre prietenie*, editată de Vasile George Dăncu.

Câteva gânduri despre cele două volume apărute la editurile Charmides și Școala Ardeleană, coordonate de bistrițenii noștri și despre ipostaza de poetă și eseistă a Ruxandrei Cesereanu în cele ce urmează.

California pe Someș ne aduce, în cadrul unui amplu poem bine regizat, cu fraze ample construite prin intermediul cunoșcătorului structurilor lingvistice, crâmpoie din atelierul de creație, în care imaginile împletesc realul de pe malul Someșului, cu poveștile ce merg departe, până peste Ocean.

„Mă întorceam spre casă, după ce rulasem câteva ture în sus și-n jos pe malul râului, când am auzit un zvon de chitară și niște glasuri răzlețe: erau niște băieți și fete, care zdrăngăneau melodia Hotel California, cu specificul ei dominant de chitară în stilul trupei Eagles. Zvonul chitării aceleia malformate (căci adolescenții auziți de mine improvizau cu sfială) și glasurile acelea, ba subțiri, ba răgușite, m-au făcut să mă întorc în timp, pe vremea când eu însămi eram adolescentă și cântam de zor, cu prietenele mele de liceu (și mai apoi cu acelea din facultate) aceeași melodie auzită acum, improvizată odinioară cu frenezie, fie pe malul Someșului, pe insula zisă a Căinilor (astăzi lichidată), fie la diferite petreceri de liceeni ori de studenți care se credeau buricul pământului. De la întoarcerea asta în timp a pornit totul, aici a fost declanșatorul unui poem și al unei cărți întregi alcătuită dintr-un singur poem (cu trei straturi)”, spune Ruxandra Cesereanu.

Poezia merge până în străfundurile lumii, acolo unde se află însăși seva existenței noastre: „Și am pătruns astfel în cutia toracică a lumii,/ și am urcat la bucata de carne crudă a inimii,/ apoi am intrat invicți în Akropolis,/ unde nu mai era diferență între oameni, animale, zei. Poezia era singură”.

Ruxandra Cesereanu transfigurează imediatul „avalanșa a pornit de la băieții și fetele care vrăjeau o chitară pe malul Someșului,/ așa au început să cadă amintirile și poezia.”, purtându-l peste lumi, acolo unde „copilăria pământului... s-a amestecat cu apa”.

Nu lipsesc reflexiile despre poezie, conturate clar în versurile din acest volum în care, precum în povești, apa este datătoare de viață „amintiri învălmășite de râu îmi ung retina/ ochii mei au fost doar originea unui poem care se scrie”.

Poezia se întoarce la începuturi când toate s-au făcut, cerul și pământul, dar și apele Someșului „de unde toată poezia lumii se vede ca o pășune”. Someșul este prezent în diverse ipostaze, mereu făcându-se comparație cu lumea de dincolo de Ocean pe care străbunii noștri o considerau de neatins, Râul luat cu Someșul bistrițenilor este cel care face legătura cu lumea nouă. „Poemul orașului se cocea în Someș” și, tot aici, pe malul râului, se plimbă poezii care vor nemuri prin vers Someșul și poveștile.

Dincolo de reflexiile metatextuale descoperim și secvențe biografice ale autoarei și ale tuturor celor care trăiesc prin intermediul poeziei într-un spațiu care se întinde mult peste orizonturile imediatului. O poezie care a adunat multe ecouri pozitive, de la apariția volumului pe piață până astăzi.

Din volumul *Poveste despre prietenie* o descoperim pe Ruxandra Cesereanu dincolo de universitarul și scriitorul din cărți, textele de aici fiind o oglindă a celei care este o prietenă devotată care are pasiuni pentru lucrurile frumoase ale vieții.

Nu o să zăbovesc asupra modului în care Ruxandra Cesereanu știe să-și construiască dialogul solid, întins pe durata mai multor ani cu cele două prietene – Sanda Cordoș, conferențiar doctor la Facultatea de Litere a Universității Babeș-Bolyai, și Simona Popescu, conferențiar la Facultatea de Litere a Universității București – ci asupra modului în care cele două prietene o văd pe Ruxandra. „O poveste despre două prietenii. De fapt, despre trei prietenii, dacă e să facem numărătoarea corect. Sanda (Săndel) și Simona (Sim) fac parte și dintr-o carte viitoare a mea, de poezie, pe tema postumanului. Adică sunt, vor fi inclusiv personaje ficționalizate. Aici, ele sunt, însă, mai ales prietenele mele în carne și oase” scrie Ruxandra Cesereanu pe coperta patru a cărții, fiind completată de Sanda Cordoș – „n-aș vrea să se înțeleagă că prietenii noastre sunt doar literare. Sigur, în miezul apropiierilor noastre se află literatura, dar este și interesul (grija nu este exclusă) pentru viețile celorlalte. Între noi sunt multe cuvinte, dar și câteva, esențiale, straturi și ochiuri de viață”. Iar Simona Popescu spune „Sanda și Ruxandra îmi sunt ca niște prietene surori (surori adevărate n-am avut!). Îmi sunt dragi, îmi pasă de ele, vreau să le fie bine”.

Cartea este și un amplu prozopem în două secvențe, dar și un document despre parcurșurile literare ale ultimelor decenii din România și cu precădere din spațiul transilvan.

"California (pe Someș) este un volum puternic și bine construit, probabil cel mai bun de până acum al Ruxandrei Cesereanu. Pe lângă senzorialitatea și senzualitatea imaginilor poetice, cu care ne-a obișnuit deja, noi simțim aici experiența inițiativă, extatică a stării de poezie/ poeziei, ca și intenția programatică de a afirma încrederea în poezie" - Adina Dinițoiu în Observator Cultural.

Trecând prin filtrul sufletului poveștile lumii, cele trei doamne le redau prin intermediul unui text amplu pe care-l putem numi multitext sau eseu, însă care nu este nicidecum unul teoretic, lăsându-se deoparte obișnuința de a prezenta literatura prin ochiul universitarului care, la catedră, aduce, prin cursuri, rigurozitatea, ci sunt confesiuni ce pot fi citite cu bucuria întâlnirii prieteniei a trei dintre importantele autoare contemporane, fără rigurozitatea impusă de spațiul academic.

O carte ce se citește cu plăcere și în care, dincolo de poveștile Sandei Cordoș și a Simonei Popescu, o descoperim, prin ochii acestora, și pe Ruxandra Cesereanu.

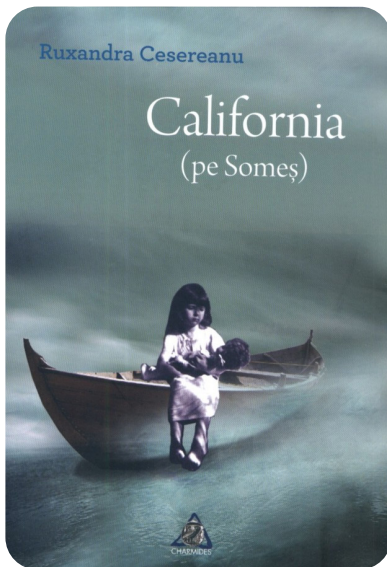
Sanda Cordoș

Eram elevă, în prima jumătate a anilor 80 (în „deceniul satanic” cum avea să scrie și eu să citesc mai târziu Mircea Zăciu), în clasa a XH-a la Liceul „Ady-Șincai”, când studenta Ruxandra Cesereanu a intrat la noi la clasă pentru a-și face practica pedagogică. Nu doar că era o studentă foarte frumoasă și deșteaptă de la Filo (unde mulți dintre noi voiam să ajungem), dar era îmbrăcată cu niște haine cum nu mai văzusem până atunci, nici la fetele cele mai îndrăznețe. Printre altele, avea cizme înalte, peste genunchi, tip mușchetar. Ne-a cucerit (ceea ce nu era ușor la acea vârstă) instantaneu; unul dintre colegii mei i-a compus un poem, pe care nu cred să i-l fi spus vreodată, dar pe care noi îl recitam pe mai multe voci în lunile care au urmat. În toamna lui 1984, am devenit studentă la Filo. Ruxandra și Corin erau studenți în anul IV, numărându-se între vedetele Filologiei, deși erau cordiali, inclusiv cu noi, cei mici. Eram puțini în facultate, ne intersectam adesea pe coridoarele umbroasei clădiri de pe Horea 31, dar și la ședințele Cercului de Critică condus de Ioana și Liviu Petrescu, avându-l ca președinte-student pe Corin. În primăvara lui 1985, am făcut parte, alături de Ruxandra, din echipa studenților care au reprezentat UBB la Colocviul Eminescu de la Iași. Am călătorit împreună, în așa-zisul „tren al foamei” până la Iași și îmi amintesc că, la un moment dat, i-a scos din compartiment pe băieți ca să se schimbe. Avea multe haine deosebite și îi plăcea să le poarte; îi plac și acum hainele (are în continuare unele dintre cele mai speciale, mai frumoase veșminte, deși spre deosebire de multe alte femei nu vorbește despre ele) și măștile, pe care le pune și le schimbă nu ca să se ascundă, ci să fie văzută... După 1990, atât Ruxandra, cât și eu am revenit la Cluj și ne-am văzut mai des. Au fost cafele, prânzuri, cine, plimbări, întâlniri și, desigur, multe cuvinte, ca niște plase trainice (uneori hamace) între noi. Și cărțile, de neocolit, cărțile, ale noastre și ale altora.

Simona Popescu

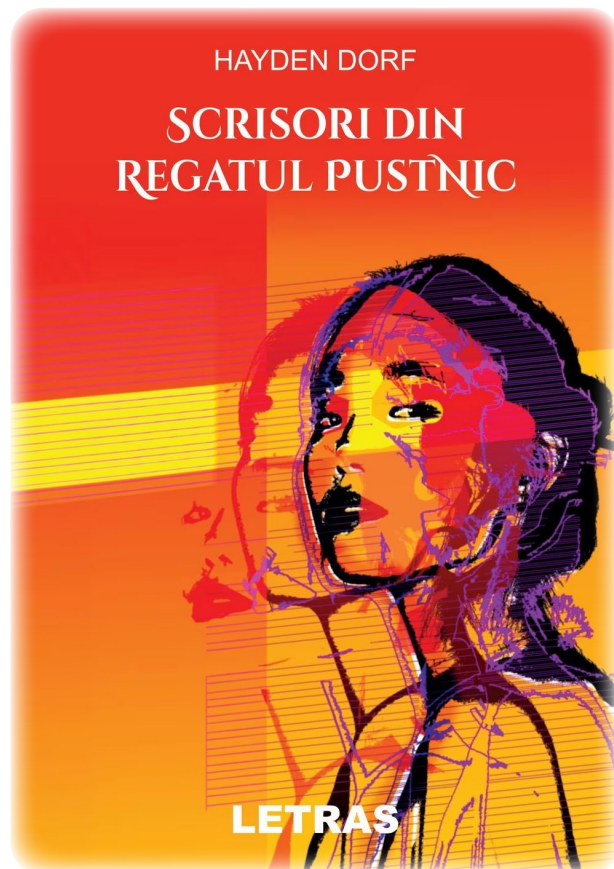
Prietenia pare un lucru atât de la-ndemână și, totuși, se întâmplă atât de rar, de fapt. Am cultul prieteniei până acolo încât îmi ajunge chiar și numai iluzia ei pentru ca să mă bucur ca un copil de prietenul lui, fie el și unul imaginar. Adevărata și reala prietenie e un dar prețios. Te îndeamnă să fii ceea ce ești. Dar... cineva te alege tocmai pentru că ești cum ești! Și totul se petrece sub aripa îngerească a toleranței, a iertării, a înțelegerii și a unei tandreți necondiționate (fără să scoatem din discuție exigența)...Pe Ruxandra nu am întâlnit-o în studenție, deși am în minte o imagine cu ea și cu Corin (Braga), viitorul ei soț (tocmai aflasem că urmau să se căsătorească), pe peronul unei gări. Și mai ales un detaliu: era tunsă foarte scurt și avea în jurul gâtului o bandă de catifea, cred că verde închis. O falsă amintire? Îl știam pe Corin din poveștile prieteniei mele bune, Felicia, care a fost colegă de clasă cu el în liceu, la Sibiu. Ne-am văzut rar, cu Ruxandra și Corin, pe fugă, în „lumea literară”. Nu mai știu când, acum câțiva ani (zece?), am stat de vorbă cu Ruxandra îndelung! ... Aveam în față genul de prietenă care mi-a lipsit toată viața. Serioasă și jucăușă, excentrică și sobră, curajoasă și copilăroasă, iertătoare și năstrușnică. În ciuda diferențelor de suprafață, avem un fond comun: seriozitate și entuziasm copilăros. Am recunoscut la ea și nevoia de autoexprimare în forme diferite: poezie, proză, eseu, care e și a mea. Peste toate, ca mine (și ca Sanda), Ruxandra este profesoară la Litere (la Cluj, iar eu la București). Amândouă ținem cursuri de creative writing și încercăm să-i ajutăm cât putem pe studenții care vor să scrie literatură. Ba chiar, într-un an, m-a invitat la Sulina, unde și-a adunat studenții cu care am scris în câteva zile niște texte, secvențe dintr-o viitoare cârtică, apărută într-un tiraj confidențial, la care țin foarte mult. I-am spus la un moment dat cât de rău îmi pare că nu am cunoscut-o mai devreme, dar că poate există și o prietenie... retroactivă! Oricum, senzația că o știu demult, din copilărie.

(Din volumul *Poveste despre prietenie*, Ed. Școala Ardeleană)

Elena M. Cîmpan

Condimentele romanului

Pornind de la un citat al cărții „Scrisori din Regatul Pustnic”, autor Hayden Dorf, „deși șaptezeci la sută dintre condimentele lumii provin din India, bucătăria noastră (a indienilor , n.n.) nu este caracterizată de utilizarea excesivă a acestora”, în măsură să dezvăluie aspecte despre o bucurie a reușitei într-un domeniu, împărtășim ideea, în sensul că scrierea, în general, pornește de la un tipar, pe marginea căruia „foarfeca” iscusită a creatorului alege să decupeze mai mult sau mai puțin, după model, după dimensiuni și după bunu-i plac, de ce nu? – cel care îl are în față în permanență pe cel al cititorului, al beneficiarului și al pieței de valori/ de valoare.

Dacă n-am ști că face parte dintr-o trilogie, „Scrisori din Regatul Pustnic”, intitulat „roman”, dar depășind genul epistolar, episodic și totodată dinamic în paginile cărții, volumul ar fi de sine stătător, cu acoperire în tot ce înseamnă stabilitatea

unei asemenea specii literare, amplu, complex, polifonic, având în vedere vocile personajelor, ale textului însuși, labirintic, desfășurat pe trepte, care urcă într-o spirală a devenirii, a maturității unui narator. Narator, pornit într-o expediție exotică, fără să știe că aceasta îi va schimba viața, destinul. Am mai întâlnit, parcă, un astfel de excurs- capcană, la Mircea Eliade, ajuns în India, acolo unde, în locul lui, îl lasă să vorbească, să trăiască, să (se) învețe, pe tânărul Allan, cu a lui Maitreyi. O primă condiție, un prim ingredient este îndeplinit de roman, și anume încadrarea lui într-o serie, într-o trilogie, ca să asigure continuitate, să stârneasă interes și să ofere un orizont de așteptare.

La Hayden Dorf, scrisorile ajunse (în) roman sunt pe post de „respiro” de la narațiune, dau savoare prin lirism, prin ele se recunoaște judecata lui George Călinescu, potrivit căreia nu există genuri pure. De cele mai multe ori, epicul și liricul (dramaticul, de la sine, prin dramatismul unor scene, mai ales când e vorba despre scene dure, de viață și de moarte) conviețuiesc în armonie, în lumina unui text de viață lungă. Astfel, un alt „condiment”, îmbinarea genurilor poate fi în măsură să creeze opera de succes.

Elemente de cultură și civilizație îndepărtate, exotice, fascinante, prezentate în detaliu, nume de orașe, de regiuni, particularități vestimentare, observate de ochiul mereu pregătit să realizeze diferențe între lumi, „Coreencele (...) par toate niște siluete de porțelan care se întorc de la vreun bal. Sofisticate și grațioase, de o eleganță ireproșabilă”, oferă și conferă autenticitate necesară unui demers de o asemenea anvergură. Am extras din dialogul telefonic dintre Alex și părinții lui, Anthony și Olivia. Și, pentru că i-am numit, e momentul personajelor. Americanul Alex Robinson, 27 de ani, poet, lucrează la Primăria din Lincoln, Nebraska, și participă la o conferință internațională de achiziții publice, desfășurată în Coreea de Sud, la Seoul. În program, are loc și o vizită la zona demilitarizată, între Coreea de Sud și Coreea de Nord, în timpul căreia, în urma unei explozii, el și încă doi bărbați, indianul Vijany Kumar și sergentul sud coreean Lee Min- Ho, sunt luați prizonieri, internați în spital spre vindecare, urmând ca eliberarea lor să fie condiționată de participarea Coreei de Nord la jocurile olimpice. Acțiunea se complică și se încarcă de multe informații, noroc de structura disciplinată a cărții, în capitole, 80 la număr, care ajută la o bună organizare a materiei narrative, într-o construcție de reținut. În spital, Lee Min- Ho îl roagă pe Alex să scrie, în numele lui, scrisori către logodnica lui, Jin -A. Acele scrisori, pe lângă faptul că sunt de o valoare lirică deosebită, sunt în măsură să dovedească faptul că ei trăiesc. De altfel, scrisorile sunt publicate în ziare, tocmai ca mărturie scrisă. Astfel, caracterul individual, intim, al unei relații, apare pe primele pagini, lucru cert al unui aranjament dincolo de suprafața sentimentelor. Și, pentru ca ițele să fie mai bine încurcate, Alex se îndrăgostește de Kim Hyo-Ri, medic în devenire,

care îl îngrijește în spital. În acest timp, Lee Min- Ho moare, nu înainte de a-l ruga pe Alex să o caute pe Jin – A și să rămână cu ea o sută de zile, în speranța că se vor cunoaște mai bine. Maiorul Pak, cel care dirijează totul, cu abilitate, e pe cale să se căsătorească cu Hyo – Ri, la comandă, astfel încât Alex să fie nespuse de trist și să-și dorească să nu părăsească spitalul. Ceea ce pentru alții însemna libertate, pentru el, despărțirea de Hyo-Ri. Citind presa, tatăl lui Alex recunoaște că acele scrisori nu sunt decât ale fiului său și, astfel, visează la ziua revederii.

Pe lângă această acțiune complicată și bine dirijată de către narator, rolul scrisorilor în/ din roman este unul definitoriu. Practic, ele vorbesc despre un poet, surprind o realitate interioară și exterioară, cu accent pe natură, din îndepărtata țară a pinilor. Tot un rol marcant îl îndeplinește în desfășurarea acțiunii, mai mult a trăirilor, pentru că este un profund roman bazat pe dominantă psihologică, a relațiilor dintre personaje, abia spre sfârșit, intrat în scenă, și anume religia. Trimiteri, „dacă nădăjduim în ceea ce nu vedem, așteptăm cu răbdare” (Sf. Petru), consensuri, precum DMZ (zona demilitarizată) să însemne Dumnezeu face Minuni în fiecare Zi, își fac loc și întrețin o anume atmosferă magică a textului.

Și, pentru ca nicio tehnică narativă să nu rămână pe dinafară, după Șeherezada care povestește la nesfârșit, mai apare un „tâlc”, încă de la început. Este vorba despre o ziaristă de succes, Ella Madison, care vine din America în India să scrie articole despre cele întâmplate, pe baza unor înregistrări puse la dispoziție de către Vijay, presupus a fi chiar Alex însuși, ca-ntr-o poveste în poveste, pe modelul matrioska.

Deși complicată, prin subiect, prin personaje, prin amploare, prin substituiți și divagări, prin încărcătură informațională, peisaj, de altfel, specific, marelor romane, scriitura lui Hayden Dorf este una bine strunită, energică și captivantă, apropiindu-se în mare măsură, și prin finalul deschis, de proza modernă, pe dimensiuni mai scurte. Intrată în lumea cărților, pe un raft preferențial, „Scrisori din Regatul Pustnic” așteaptă, conform unei legi nescrise, „trei ani orbi, trei ani surzi și trei ani muți”, pentru ca apoi să aibă o viață lungă și de inspirație universală. Categorie, romanul este unul ecranizabil și, cu siguranță, se va întâmpla și filmul, știind că există disponibilitate spre această împlinire, prin arte.

Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Cluj
Reprezentanța Bistrița-Năsăud a Filialei clujene a USR
Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud
Festivalul Internațional de Carte Transilvania

Zilele prozei

Ediția a 16-a

Starea prozei contemporane

28-29 septembrie 2023

Cluj-Napoca-Bistrița

Redacția:

Se distribuie gratuit împreună cu ziarul Răsunetul

Marcă înregistrată

Redactor șef: Menuț Maximilian; Editor coordonator: Gabriela Ciomei; Redactori: Olimpiu Nușfelean, Icu Crăciun; Prezentare grafică: Maxim Dumitraș; Tehnoredactare: Claudiu Moldoveanu;

Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud: Irina Petraș - președinte de onoare, Menuț Maximilian – președinte, Icu Crăciun, Vasile George Dâncu, Virgil Rațiu – vicepreședinți;

Adresa: str. Petre Ispirescu, nr.14C, Bistrița - jud. Bistrița-Năsăud; email: rasunetul@rasunetul.ro, menuțmaximilian@yahoo.com.